

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β'. ΜΑΡΤΙΟΣ 1928 - ΤΕΥΧΟΣ 4^ο

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

— Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι ;

Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

— Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μιὰ τέτοια ἀπραξία·
τι κάθονται οι Συγκλητικοί και δὲν νομοθετοῦνε ;

Γιατί οι βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.
Τι νόμους πιά θὰ κάμουν οι Συγκλητικοί ;
Οι βάρβαροι σὰν ἔλθουν θὰ νομοθετήσουν.

— Γιατί ὁ αὐτοκράτωρ μας τόσο προῦτ σηκώθη,
και κάθεται στῆς πόλεως τὴν πιὸ μεγάλη πύλη,
στὸν θρόνο ἐπάνω, ἐπίσημος, φορώντας τὴν κορώνα ;

Γιατί οι βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.
Κι ὁ αὐτοκράτωρ περιμένει νὰ δεχθῆ
τὸν ἀρχηγό τους. Μάλιστα εἰτοίμασε
γιὰ τὸν δώσει μιὰ περογαμηγή. Ἐξεῖ
τὸν ἔγραφε τίτλους πολλοὺς κι ὀνόματα.

— Γιατί οι δύο μας ἔπαιτο κ' οι προαίτορες ἐβγήσαν
σήμερα μὲ τὲς κόκκινες, τὲς κεντημένες τούρες·
γιατί βραχιόλια φόρεσαν μὲ τόσοις ἀμεθύστοις,
και δαχτυλίδια μὲ λαμπρὰ γυαλιστερὰ σμαράγδια·
γιατί νὰ πιάσουν σήμερα περίφημα μεταστούνια
μ' ἀσήμια και μαλάματα ἔκτακτα σκαλιγμένα ;

Γιατί οι βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα·
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τοὺς βαρβάτους.

— Γιατί κ' οί ἄξιοι ῥήτορες δὲν ἔρχονται σὺν πάντα
τὰ βγάλουνε τοὺς λόγους τους, τὰ ποῦνε τὰ δικά τους;

Γιατὶ οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερᾶ
κι αὐτοὶ βαρνοῦνται εὐφροάδειες καὶ δημηγορίες.

— Γιατὶ ν' ἀρχίζει μονομιᾶς αὐτὴ ἡ ἀνησυχία
κ' ἡ σύγχυσις (Τὰ πρόσωπα τὶ σοβαρὰ ποῦ ἔγιναν).
Γιατὶ ἀδειάζουν γρήγορα οἱ δρόμοι κ' ἡ πλατεῖες,
κι ὅλοι γυροῦν στὰ σπῖτια τους πολὺ συλλογισμένοι;

Γιατὶ ἐνέχτισε κ' οἱ βάρβαροι δὲν ἦλθαν.
Καὶ μερικοὶ ἔφθασαν ἀπ' τὰ σύνορα,
καὶ εἶπανε πῶς βάρβαροι πιά δὲν ὑπάρχουν.

Καὶ τώρα τὶ θὰ γένομε χωρὶς βαρβάρους.
Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μιά κάποια λέξις.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

- «Ὅσοι οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτῆς,
• μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιὰν ἀντί
• τῆς τραγικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθῶν
• ὑπεχώρησεν».

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ, ΒΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Σὺν τὸν παραίτησαν οἱ Μακεδόνες
κι ἀπέδειξαν πῶς προτιμοῦν τὸν Πύρρο
ὁ βασιλεὺς Δημήτριος (μεγάλῃν
εἶχε ψυχῇ) καθόλου — ἔτσι εἶπαν —
δὲν φέροθηκε σὺν βασιλεὺς. Ἐπῆγε
κ' ἔβγαλε τὰ χρυσὰ φορέματά του,
καὶ τὰ ποδήματά του πέταξε
τὰ ὀλοπόρητρα. Μὲ ροῦχ' ἀπλά
ντύθηκε γρήγορα καὶ ξέφυγε.
Κάμνοντις ὅμοια σὺν ἠθλοποιῶς
ποῦ διαν ἡ παράστασις τελειώσει,
ἀλλάζει φορεσιά κι ἀπέρχεται.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Δ'. μέρος μιᾶς φιλοσοφικῆς μελέτης τοῦ
Εὐαγγέλου Παπανούτσου ποῦ σὲ δυὸ μῆνες θὰ κυκλο-
φορήσουν τὰ «Γράμματα» σὲ ωραίαν ἔκδοσι με τὸν τίτλο: «Ἡ
Τριλογία τοῦ Πνεύματος». Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖται ἀπὸ
τρὶα μέρη. Τὸ πρῶτο εἶναι ἀφιερωμένο στὴν Τέχνη, τὸ δεύτερο
στὴν Ἠθικὴ καὶ τὸ τρίτο στὴν Ἐπιστήμη. Ὁ συγγραφέας ζητεῖ
μὲ τὴ μελέτη του αὐτὴ νὰ δείξει ὅτι εἰδολογικά οἱ τρεῖς αὐτῆς
«πειθαρχίες» εἶναι διάφορες μονάχα φάσεις μιᾶς ἴδιας καὶ μονα-
δικῆς προσπάθειας τοῦ Πνεύματος: νὰ κατακτήσει τὴν Πραγμα-
τικότητα, νὰ πειθαρχήσει σὲ μιὰν Ἰδέα τῆ Ζωῆ καὶ ἔτσι νὰ λυ-
τρωθεῖ ἀπὸ τὴν πίεσίν τους.

Ἐνα ἄλλο, ἕνα μεγάλο ἐρώτημα ἀπορηματικὸ μὲ τραβά.

Ἄναρωτιέμαι:

Γιατὶ δημιουργεῖ ὁ καλλιτέχνης;

Τί ζητεῖ στὸ ἔργο Τέχνης ὅποιος ἀνοίγει σ' αὐτὸ τὴν
ψυχὴ του;

Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνασύρω πρῶτα στὴ συνείδησή μου
μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς ποικιλίες τῆς αἰσθητι-
κῆς συγκίνησης γιὰ ν' ἀπαντήσω ὕστερα στὸ ἐρώτημα αὐτό.

Οἱ γυναῖκες τοῦ Ingres, ἂν τὶς ἀντίκριζα ζωντανὲς
κάπου, θὰ ζάλιζαν τὶς αἰσθήσεις μου μὲ τὴ σατανικὴ
μέθη μιᾶς ἔτοιμης νὰ ικανοποιηθεῖ ἐπιθυμίας σαρκικῆς.
Ἡ θὰ βασάνιζαν τὸ κορμί μου μὲ τὴν ὀδυνηρὴν ἀγωνία
ἐνὸς ἐρωτισμοῦ ἀκόλαστου ποῦ δὲν ικανοποιεῖται. Ἔτσι
ὅμως, καθὼς τὶς χάθηκα κάποτε μέσα στὰ γεμάτα φῶς
καὶ φινέτσα ταμπλώ τοῦ Λούβρ, δὲ μοῦ δωκαν παρὰ
μιὰν ἔντονη ἀλλ' ἀθωότατη συγκίνηση, μιὰ συγκίνησην
αἰσθητικὴν μονάχα.

Ἄν μὲ ψυχὴ χριστιανικὴ, ψυχὴν ὀργωμένη ἀπὸ
αἰῶνες μὲ τὴ λατρεία τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ, ζοῦσα κάποτε
στὴν πραγματικότητά τῆ φρίκη τῶν στιγμῶν τῆς Σταυρώ-
σεως ἢ τὸν πόνο τῆς Μάνας ποῦ ὕστερα ἀπὸ τὸ μαρτύ-
ριο κράτησε στὰ γόνατά της νεκρὸ τὸν χλωμὸν Υἱό, καιρὸ
πολὺν καιρὸ θὰ χρειαζόμουν γιὰ νὰ συνέλθω ἀπὸ τὴν

ἀνατριχίλα τῆς ἀποτροπαιῆς δοκιμασίας· κι ἀπ τὴν ὀδύνη τῆς μητρικῆς συντριβῆς. Σήμερα μπορῶ ν' ἀντικρῶσω τὸν «Ἐσταυρωμένο» τοῦ Γκοέκο καὶ τὴν Ριετὰ τοῦ Μιχαηλάγγελου καὶ ἡ κατάνυξή μου, εἶμαι βέβαιος, οὔτε ἴχνος θά χει μέσα τῆς φρίκης ἢ ὀδύνης. Εἶναι συγκίνηση ἀλλιῶτικη, αἰσθητικὴ.

Ἐξω στὸ δρόμο, στὸ στίβο τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, τὸ ἀντίκρουσμα ἐνὸς ὑποῦλου φίλου ποὺ συκοφαντεῖ δόλια μιὰν ἀθῶα γυναῖκα στὸν παράφορο καὶ τρελὸν ἀπὸ ἔρωτα ἄντρα τῆς θά γέμιζε τὴν ψυχὴ μου ὀργὴ καὶ ἀποτροπιασμό. Στὸ θέατρο, μ' ὄση δύναμη κι ἂν ἔβαλε στοὺς στίχους τοῦ ὁ Σαίξπηρ, τὸ ξέρω, δὲν κατορθῶνω νὰ μισήσω τὸν καταχθόνιο Ἰάγο τῆ στιγμῆ ποὺ διαβάλλει στὸν μαῦρο μάγιστρα τὸν ξανθὸν ἄγγελό του. Ἡ ὅλη σκηνὴ μὲ συγκινεῖ, ἀλλὰ μὲς στὴν συγκίνησή μου αὐτὴ οὔτε μίσος ὑπάρχει, οὔτε ἀγανάκτηση. Μὲ συγκινεῖ αἰσθητικῶς.

Ἄν κάποτε ἔβλεπα στ' ὄνειρό μου τὴ φοβερὴν εἴσοδο τῆς Κόλασης—ἀπ τὰ μαῦρα βᾶθη τῆς—νὰ βγαίνουν κόκκινες γλώσσες πυρὸς κι ἀπάνω στὴν πόρτα τῆς νὰ ναι γραμμένα τὰ λόγια: *Lasciate ogni speranza voi ch'entrate*—θά μπηγα φωνῆς τρόμου κι ἀπόγνωσης. Ὅταν κάποτε κύταζα τὸ γύψινο πρόπλασμα τοῦ Rodin: «Ἡ Πύλη τοῦ Ἄδη» ἢ ὅταν διαβάζα τὸ ἔπος τῆς «Κόλασης» τοῦ Dante, οὔτε τρόμο ἐνιωθα οὔτε ἀπόγνωση. Ἐνα δέος ἄλλης λογῆς, μιὰ συγκίνηση ἀλλιῶτικη, αἰσθητικὴ, διέφερε τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπει' ἀπ' αὐτὰ εἶμαι τώρα σὲ θέση νὰ ὀρίσω τὸν ἄθλο τῆς Τέχνης.

Τῆς Τέχνης ὁ ἄθλος εἶναι ἡ κάθαρση τοῦ πάθους. Ὁ πυρετὸς τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας τελεῖ σὰ φλόγα ἱερὴ τὸν καθαρό. Μὲ τὴ μέσω τῆς Τέχνης ἔκφραση, αἰσθητοποίηση, τὸ πάθος ἀπορῖχνει τὰ ζοφερά του δαιμόνια, τὰ σκοτεινὰ δηλ. ἐκεῖνα καὶ παράφορα στοιχεῖα του, ὅπως εἶναι οἱ ὀρέξεις, ὁ φόθος, ὁ φθόνος, τὸ μίσος, ἡ ἀγανάκτηση, ἡ ἀηδία, ἡ φρίκη, ὁ τρόμος, ἡ ἀπόγνωση, κτλ. ποὺ κινοῦν τὴν ψυχὴ βίαια, τυφλὰ καὶ ἀταχτὰ, ἐμποδίζουσι τὴν ἐλευθέρην καὶ συμμετρικὰ ἔντονον ἐνέργειαν τῶν δυνάμεών τῆς, τὴν ταράζουσι καὶ τὴ ζαλίζουν. Ἐτσι τὸ πάθος καθαρίζεται, λαμπιζάρεται καὶ κατασταλάζει στὸ ὀρίγος ἐκεῖνο καὶ στὸ δέος ποὺ

εἶναι σὰ χάδι τρυφερό, ἀπόλαυση λεπτὴ, ἔξαρση, κατάνυξη, γλυκεῖα μελαγχολία, παρηγοριά, ἀνακούφιση, καὶ ποὺ ὀνομάζομε συγκίνησην αἰσθητικὴν. Καθαρμένο τὸ πάθος δὲν πιέζει πιά, οὔτε τυραννεῖ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Τὰ σκοτεινὰ στοιχεῖα ποὺ ὀνόμασα εἶναι τὰ μακριὰ καὶ μυτερὰ νύχια τοῦ ποὺ χῶνει μὲς στὰ σπλάχνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν βασανίζει. Μαρτύριο φοιχτό. Ἡ μέσω τῆς Τέχνης ἔκφραση, αἰσθητοποίηση, τοῦ ξεκολνᾶ ἕνα-ἕνα τὰ φοβερά αὐτὰ νύχια καὶ τὸ κάνει ἐντελῶς ἀκίνδυνο—μιὰν ἀθωότατη, συμπαθητικότετη, τερπνότατη συγκίνηση. Ἐτσι ἡ Τέχνη ξαλαφρώνει, ἀνακουφίζει τὴν ψυχὴ καὶ λυτρώνει τὸν ἀνθρώπο.

Τοῦ καθαροῦ ἢ ἐξήγησης πρέπει θαρῶ νὰ ζητηθεῖ στὴν οὐσία τῆς Τέχνης, στὸ ὅτι δηλ. ἡ Τέχνη βάζει καθῶς εἶπα πνεῦμα στὴ ζωὴ.

Ἐναλυτικότερα μπορῶ νὰ ἐκθέσω τὴν ἐξήγησην αὐτὴ μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο:

Πῶς κατορθώνει ἡ Τέχνη ὥστε τὸ πάθος ἀποκαθαίρομενο νὰ μεταπίπτει σὲ συγκίνησην αἰσθητικὴν;

1ο. Μὲ τὰ εἰδωλά τῆς ἡ Τέχνη κατορθώνει ὥστε νὰ δοκιμάζει ἡ ψυχὴ τὸ πάθος κατ' ἐπανάληψη καὶ μὲ ὅλη τῆς τὴν ἄνεση. Ἐτσι τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν παραφορὰ, γιατί ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ ὀδυνηροῦ συγκλονισμοῦ τοῦ πάθους ἔχει αἰτία τὸ ὅτι τὸ γεγονός ποὺ τὸ προκαλεῖ εἶναι ἀνεπανάληπτο, ταχὺ καὶ φευγαλέο.

2ο. Ἡ Τέχνη ἐξομαλύνοντας, στοργυλεύδοντας, πειθαρχώντας, ἐξευγενίζοντας τὴ ζωὴ μὲ τὴν Ἰδέαν καταστρέφει τὶς ὀδυνηρὰς ὀρῖες τοῦ πάθους τόσον, ὥστε ὅ,τι μένει πιά ἀπ' αὐτὸ στὴν ψυχὴ εἶναι μιὰ συγκίνηση ποὺ ἀφίνει τὶς δυνάμεις τῆς νὰ λειτουργοῦν ἐλευθέρως, ἔντονα, συμμετρικῶς.

3ο. Ἡ πραγματικότης τῆς Τέχνης δὲν εἶναι σὰν τὴν πραγματικότητά τῆς ζωῆς ἀταχτὴ καὶ ἀκατανόητη, ἀκατάσχετη καὶ ἀκατάστατη, ἀνθαίρετη καὶ ἀδιάφορη, ὥστε νὰ πιέζει καὶ νὰ λυπεῖ τὴν ψυχὴ. Ἡ Τέχνη βάζοντας τῆς ὄρια, τάξη, νόημα τὴν κάνει τέτια ποὺ ἱκανοποιεῖ τὶς μύχιες ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς καὶ ἔτσι τέρπει τὸν ἀνθρώπο συγκινώντας τον μ' ἕναν τρόπο ἡρεμο καὶ λεπτὸ.

Τώρα μπορῶ νὰπαντήσω στ' ἀρχικὰ ἐρωτήματά μου.

— Γιατί δημιουργεί ο καλλιτέχνης; Τι ζητεί στο έργο Τέχνης όποιος άνοίγει σ' αυτό την ψυχή του;

Απαντώ:

— Κάτω από την καλλιτεχνική δημιουργία όργα μια προσπάθεια λυτρωμοϋ. Ο καλλιτέχνης παλέει να αισθητοποιήσει το πάθος του άπάνω σε σύμβολα ικανά να σηκώσουν και να μεταγγίσουν ακόμα και σε ξένες ψυχές τις λαχτάρες και την άγωνία του. Κι αυτό είτε για να χαρεί πιο άνετα, έντονα και πλατιά την ήδονή του, έτσι ώστε να γίνει από σκλάβος κύριός της (αυτός είναι πάντα ο κρυφός σκοπός), είτε για να λυτρωθεί από την πίεση της οδύνης του με την αισθητική συγκίνηση που θ' ακτινοβολεί στην ίδια του ψυχή το δημιούργημά της.

Τόν ίδιο λυτρωμό ζητεί στα έργα Τέχνης και όποιος άνοίγει διάπλατη την ψυχή του στις συγκινήσεις των.

Και τώρα, αφού παραμέρισα μες στο νοϋ μου τόσες άπορίες, έχω διάθεση να συζητήσω. Να συζητήσω με όσους δίνουν λύσεις διαφορετικές στα δυο μεγάλα προβλήματα που τυράνησαν και μένα:

1ο. Τι είναι η Τέχνη ως έργο;

2ο. Τι είναι η Τέχνη ως προσπάθεια;

Στο πρώτο ερώτημα μερικοί άπαντούν:

— Η Τέχνη είναι μίμηση, ή

— Η Τέχνη είναι καλλιέργεια κι έξευγένιση της φυσικής όμορφιάς και του «ψυχολογικού καλοϋ», ή

— Η Τέχνη είναι ελεύθερο φαντασιοκόπημα που θέλγει.

Στο δεύτερο:

— Η Τέχνη είναι παιχνίδι, παιχνίδι ανώτερης τάξης, ή

— Η Τέχνη είναι παραστρατημένη ενέργεια του γενετήσιου ένστιχτου.

Ας αρχίσω από τους πρώτους.

Είναι η Τέχνη μίμηση;

Μιμείται ο καλλιτέχνης όταν άποτυπώνει σ' ένα άναγλυφο ή σε μιάν εικόνα την όργην ενός ταύρου ή το χαμόγελο μιιάς γυναίκας, όπως ο Ντά Βίντσι.

Μιμείται ο μουσικός όταν σε μιιά συμφωνία του δίνει

πιστά τους άχους της έρήμευ, καθώς ο Μποροντίν στη σύνθεση «Μέσα στις στέπες της κεντρικής Ασίας».

Μιμείται ο ήθοποιός ή ο χορευτής, ως ποϋμε ο Μοτσί ή η Πάβλοβα, όταν με μορφασμούς και κινήσεις κάθε λογής παρουσιάζει ολοζώντανη την άληθινή έκφραση ενός πάθους.

Κι ο πρώτος κι ο δεύτερος κι οί τρίτοι κάνουν τέχνη. Η Τέχνη όρα είναι μίμηση. Φυσική συμπλήρωση του όρισμοϋ: ή Τέχνη τέρπει γιατί ο άνθρωπος είναι λίγο παπυγάλος, λίγο πίσθηκος...

Αν είναι έτσι, ρωτώ:

Γιατί με συγκινεί αισθητικά ένα έξπρεσιονιστικό ταμπλώ, π.χ. ένα όποιοδήποτε έργο του Πικασό, αφού δεν είναι μίμηση;

Γιατί με συγκινεί αισθητικά ή μουσική του Μπάχ, που δεν άντιγράφει, που άγνωεί μάλιστα συστηματικά τη Φύση και τους άχους της;

Γιατί με συγκινούν αισθητικά κάτι παράξενες κι άλλόκοτες χορευτικές συνθέσεις του Διαγκίλεφ, που ποτέ δεν είδε μάτι ανθρώπου πουθενά ώστε να μιμηθεί, παρά άπάνω σε μιάν έξαψη άσυνήθιστη σοφίστηκεν ο νοϋς;

Όλ' αυτά δεν είναι Τέχνη; Όπτε ή ποίηση είναι Τέχνη; Τι μιμείται ή ποίηση; Μήπως πρέπει να είναι ιστορία;

Χωρίς άμφιβολία ο καλλιτέχνης δεν περιορίζεται στις γραμμές, στα χρώματα, στους ήχους, στις κινήσεις και στα γεγονότα που του δίνει ο κόσμος και ή πραγματική ζωή, αλλά ψάχνει με την φαντασία του να βρει κάτι νέο, παράξενο και χιμαιρικό, για να εκφράσει τελειότερα την ψυχή του.

Κι όμως άλλο τόσο άναμφισβήτητο είναι ότι και ή μίμηση έχει κάποια θέση, κάποτε σπουδαία μέσα στην Τέχνη. Λοιπόν;

Απλούστατα. Πρέπει εϋθύς να εξηγηθώ ποιιά μίμηση μπορεί να όνομασται Τέχνη. Τις περισσότερες φορές ή μίμηση είναι βέβαια μιιά περίεργη και διασκεδαστική επιδειξιότητα που κάνει αισθηση ή προκαλεί ακόμα και το θαυμασμό· δεν έχει όμως τίποτα μέσα της από το θάμα της Τέχνης και γι' αυτό δεν είναι σε θέση να συγκινήσει αισθητικά.

Όταν μιιά όπτική ή άκουστική έντύπωση έμπει μέσα

μου, περάσει ύστερα από την ψυχή μου στους μυώνες μου και μ' ένα συνδυασμό εύστοχων ενεργειών μου «αποδοθῆ» στο βασίλειο τῶν χρωμάτων, τῶν φωνῶν καὶ τῶν κινήσεων, ὅπως πάνω-κάτω ἦταν τῆ στιγμή πού ἔφυγε ἀπ' αὐτό γιά νά ἐρεθίσει τὰ αἰσθητήριά μου, λέω ὅτι ἔτσι καθῶς ἐνέργησα ἕκαμα μίμηση. Ἡ μίμηση ὅμως αὐτή πού ἕκαμα δὲ μπορεῖ νά ὀνομαστῆ Τέχνη, γιατί ἡ ἐντύπωση ἐκείνη περνώντας ἀπό μέσα μου δὲν πήρε μαζί της καὶ κάτι ἀπ τὴν ψυχή μου, ὥστε μὲ τὴν ἀπόδοσή της στὸν ἐξωτερικὸ κόσμον νά αἰσθητοποιήσῃ αὐτὸ τὸ κάτι καὶ νά μὲ συγκινήσῃ. Διάθηκε τὴν ὄντοτήτά μου ὅπως ἡ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου ἓνα ἀδιάφορο κρῦο καὶ κωθρὸ γυαλί. Τώρα βλέποντας ἢ ἀκούοντας τὸ αἰσθητό της ὁμοίωμα, δὲν νιώθω τίποτα — γιατί μοῦ εἶναι ξένη καὶ μακρινή, ὅπως καὶ πρὶν ἀγγίξει τὴν ψυχή μου.

Ἡ μίμηση εἶναι Τέχνη ὅταν ἔχει τὴ θέση της μέσα στὸ κλείσιμο, στὸ στρογγύλεμα καὶ στὸ πειθάρχημα τοῦ Πραγματικοῦ πού μὲ τὰ εἰδωλά της κατορθώνει ἡ Τέχνη. Ἡ ὀργή τοῦ ταύρου καὶ τὸ χαμόγελο τῆς γυναίκας, οἱ φωνές τῆς ἐρήμου καὶ οἱ μορφασμοὶ τοῦ πάθους τότε μονάχα μὲ συγκινοῦν αἰσθητικά, τότε ἄρα μποροῦν νά ὀνομαστοῦν Τέχνη, ὅταν μοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιά νά κινήσω μὲ ὀργὴ τὴν ψυχή μου πρὸς τὴ σύληψη ἑνὸς νοήματος, μιᾶς Ἰδέας. Ἐκείνου τοῦ νοήματος καὶ ἐκείνης τῆς Ἰδέας πού μὲ τὸν ἐσωτερικὸ, τὸν ἰδιαίτερό των νόμον ὁ δημιουργὸς καλλιτέχνης κλείνει, στρογγυλέει, πειθαρχεῖ τὴ ροὴ τοῦ Πραγματικοῦ στὰ εἰδωλά του. Τοῦτο εἶναι πρὸ παντὸς ὡς ἔργον ἡ Τέχνη: κλείσιμο, στρογγύλεμα, πειθάρχημα. Τὴ στιγμή πού μπορεῖ νά τὸ ἐπιτύχει ἄρτια, πλατιά, ἔντονα, χωρὶς μίμηση, ἐντελῶς ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε περιορισμὸν ἀλήθειας, ἀκρίβειας καὶ πιστότητας — ὅπως στὴν περίπτωση τῶν εἰκόνων τοῦ Πικασό, τῶν φοῦγγεν τοῦ Μπάχ, τῶν ἐξωφρενικῶν μὰ ὀραίων χορῶν καὶ τῆς ἀνιστορικῆς ποίησης—ὄχι μόνο δὲν πάθει νά εἶναι Τέχνη, ἀλλ' ἀξίζει νά ὀνομαστῆ καθαρότερη, γνησιότερη, δυνατότερη Τέχνη.

Εἶναι ἡ Τέχνη, καλλιέργεια καὶ ἐξευγένιση τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς καὶ τοῦ «ψυχολογικοῦ καλοῦ»;

Πρώτη ὑποχώρησι! Ἡ Τέχνη ὄχι μίμηση, ἀλλὰ ἐξωραϊσμὸς τῆς Φύσης, τῆς ἀλήθειας.

Λίγο ὡς πολὺ ὅλοι ἀναγνωρίζομε μερικὲς φυσικὲς ὁμορφίαις τὴν ἀνοιξιάτικη ἀνατολή καὶ δύση τοῦ ἡλίου· τὸ εὐγραμμὸ κορμὶ μιᾶς νέας γυναίκας ἢ ἑνὸς ἐφήθου· τὸ φλοῖσο τῆς ἡμερῆς ἀκρογιαλιᾶς· τὴν ὀργὴ τῆς θύελλας στὸ φουντωμένον δάσος· τὸ φεγγάρι ἀπάνω σ' ἓνα χιονισμένον τοπεῖο· τὸ παγῶνι, τὸ τριαντάφυλλο, τὸν κρῖνον, κτλ. Καὶ στὴν ἐκτίμηση τοῦ ψυχολογικοῦ καλοῦ πάλι λίγο ὡς πολὺ συμφωγοῦμε ὅλοι. Ἡ ἁρμονία, ἡ συμμετρία, ὁ ρυθμὸς, ὀρισμένοι συνδυασμοὶ χρωμάτων, γραμμῶν καὶ ἤχων μᾶς συγκινοῦν, μᾶς ἀρέσουν. Σχέσεις ἀντίθετες μ' αὐτὲς μᾶς πειράζουν, μᾶς ἐνοχλοῦν, μᾶς δυσχεραστοῦν. Στὴν περίπτωση τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς μιλοῦμε γιά ὀραῖα ἢ γιά ἄσκημα πράγματα. Στὴν περίπτωση τοῦ ψυχολογικοῦ καλοῦ γιά καλαίσθητα ἢ ἀκαλαίσθητα πράγματα.

Μήπως λοιπὸν εἶναι ἡ Τέχνη καλλιέργεια καὶ ἐξευγένιση τοῦ ὀραίου καὶ τοῦ καλαίσθητου;

Ἔχω σοβαροὺς λόγους ν' ἀμφιβάλλω.

Ἄν ὅσοι συμφρίζονται μιὰ τέτιαν ἀντίληψη μὲ παραπέμψουν στὸ θάμα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς πού προσπάθησε νά δημιουργήσῃ τὸ ὀραιότερον γυναικεῖο καὶ ἀνδρικό κορμὶ καὶ ζήτησε ἀκόμα καὶ σ' ἕνα ἀφύσικο συνδυασμὸ ἀρσενικῆς ρώμης καὶ χάρης θηλυκῆς νά πλάσῃ τὸν ἀπόλυτον τύπον τῆς γενικᾶ ἀνθρώπινης ὀραιότητος, ἢ— ἂν προτιμήσουν τὴ σύγχρονη Τέχνη— στὰ ταμπλά τοῦ Böcklin καὶ τοῦ Corinth, στὸ ἐξευγένισμα τῆς καταϊγίδας μέσα στὴν ἔκτη συμφωνία τοῦ Μπετόβεν καὶ τέλος στοὺς τύπους τοὺς fins καὶ délicats τοῦ γαλλικοῦ ρομὰν καὶ τῆς γαλλικῆς κομεντί πού «καλλιεργοῦν καὶ ἐξευγενίζουν τὸ ὀραῖο καὶ τὸ καλαίσθητο», θὰ τοὺς ὑπενθυμίσω τὴν Τέχνη τῆς Ἀσκήμιας καὶ τῆς Ἀρρώστιας ἑνὸς Gauguin ἢ ἑνὸς Jacob Epstein, τὴ μουσικὴ τοῦ Στραβίνσκυ καὶ τῆς σχολῆς του πού μερικὲς συνθέσεις της λὲς πὼς γράφτηκαν σὲ πείσμα κάθε μελωδίας καὶ ἁρμονίας, καὶ τέλος τοὺς ἤρωας τοῦ Γκόρνυ πού θάρεις πὼς δημιουργήθηκαν γιά νά διαγωνίσουν τὸν τύπον τῆς ἀνθρώπινης ἀθλιότητος σὺλες τίς δυνατὲς ποικιλίας του.

Αὐτὰ δὲ φτάνουν γιά ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι τὸ ὀραῖο καὶ τὸ Καλαίσθητο, ὅπως καὶ τὸ Ἄσκημα ἢ τὸ Ἀκαλαίσθητο,

είναι για την Τέχνη αδιάφορα; Ακριβώς τούτο είναι της Τέχνης τὸ θάμα. Τὴν ἀντίθεση τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Ἀσκημοῦ ἢ τοῦ Καλαίσθητου καὶ Ἀκαλαίσθητου σβήνει μέσα στὴν πολιτικότητά της: Περίτεχνο - Κακότεχνο. (αὐτὲς θεωρῶ ἀληθινὲς κατηγορίες τῆς Τέχνης καὶ ὄχι τὸ Ὁραῖο καὶ τὸ Ἀσκημο). Τὸ κέρδος εἶναι πολὺ μεγάλο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Τὸ Ὁραῖο καὶ τὸ Καλαίσθητο διαθέτουν εὐχάριστα, τέρπουν, τραβοῦν. Τὸ Ἀσκημο καὶ τὸ Ἀκαλαίσθητο δυσαρεστοῦν, λυπεῦν, προκαλοῦν τὴν ἀποστροφή καὶ τὴν ἀηδία. Κι ὅμως ἡ Τέχνη μέσα στὸ Περίτεχνο σμίγει ἀκόμα καὶ τὸ Ἀσκημο καὶ τὸ Ἀκαλαίσθητο μὲ τὸ Ὁραῖο καὶ Καλαίσθητο, χωρὶς νὰ λυπεῖ ἢ νὰ γεννᾷ ἀποτροπιασμὸ καὶ ἀηδία. Τῆς Τέχνης ἡ συγκίνηση εἶναι ἡ αἰσθητικὴ χαρὰ, ἡ αἰσθητικὴ τέρψη ποὺ δὲν ἔχει ἀντίθετο συναίσθημα τὴ λύπη ἢ τὴν ἀποστροφή, ἀλλὰ τὴν ἀδιαφορία.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν παίρνει τὴν ἐξῆς διληματικὴ μορφή: Ἡ ἢ Τέχνη εἶναι Τέχνη ἐνόσω καὶ καθόσω καλλιέργει τὸ Ὁραῖο καὶ τὸ Καλαίσθητο ἢ ἡ καλλιέργεια τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Καλαίσθητου εἶναι Τέχνη ἐνόσω καὶ καθόσω.... Ἐνόσω καὶ καθόσω βάζουν πνεῦμα στὴ ζωὴ — ὅπως πιστέλω ἐγώ. Ἡ πρώτη πιθανότητα θαρῶ ἀποκλείεται, ἀφοῦ ὑπάρχουν φανερώματα Τέχνης ἀληθινῆς ποὺ δὲν ικανοποιοῦν τίς παρόμοιες ἀπαιτήσεις. Ἡ δεύτερη εἶναι ἡ μόνη ὀρθή. Ἡ Τέχνη δὲν εἶναι καλλιέργεια καὶ ἐξευγένιση μονάχα τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Καλαίσθητου, ἀλλὰ ἔξαρση καὶ ἐκπνευματίση τοῦ Πραγματικοῦ γενικά, ποὺ γίνεται μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐκφραστεῖ μιὰ διάθεση ψυχικὴ οποιαδήποτε.

Εἶναι ἡ Τέχνη ἐλεύθερο φαντασιολόγημα ποὺ θέλγει;

Ἡ ἔσχατη ὑποχώρηση. Ἡ Τέχνη δὲν εἶναι μίμηση, δὲν εἶναι ἐξευγένιση. Εἶναι αὐθαίρετη ζύμωση τοῦ Πραγματικοῦ καὶ τοῦ Ἀληθινοῦ.

Τί ν' ἀπαντήσω στὸ ἐρώτημα αὐτό; Εἶναι ἡ Τέχνη ἐλεύθερο φαντασιολόγημα;

— Ὡς ἓνα βαθμὸ Ναι. Ὁχι ὅμως ἡ οποιαδήποτε ἐλεύθερη σύλληψη τῆς πραγματικότητος ἢ ἡ οποιαδήποτε αὐθαίρετη διάταξη τῶν σχέσεών της, ἀλλὰ ἐκεῖνη ἡ σύλληψη καὶ ἐκεῖνη ἡ διάταξη εἶναι Τέχνη, ποὺ βάζει πνεῦμα

στὴ ζωὴ, ποὺ δίνει νόημα, ἰδέα στὸ Πραγματικὸ καὶ στὸ Ἀληθινό. Αὐτὴ τὴ διάκριση εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάμω ἀνάμεσα στὸ ἀτεχνο παραμῦθι καὶ στὸ Μῦθο τῆς Τέχνης. Ἡ ἀξία τοῦ Μῦθου ὡς ἔργου Τέχνης βρίσκεται στὴ δόξα καὶ στὸ βάθος τοῦ συμβολισμοῦ του καὶ ὄχι στὴν ἀπλή φύση του, στὸ ὅτι δηλ. εἶναι φανταστικὸ παραμύθωμα τῆς πραγματικότητος. Ἄν θέλγει καὶ ὅταν ἀκόμα τρομάζει, δὲν εἶναι γιατί ἱκανοποιεῖ δηθὴν τὴν περιέργην ἀπορία: «ὡς ποῖαν ὑπερβολὴ μπορεῖ νὰ φτάσει ἡ αὐθαίρεσις τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας», ἀλλὰ γιατί ὁ συμβολισμὸς του ὡς ἔκφραση μιᾶς ἰδέας, ἐνὸς νοήματος, βάζει ὄρια καὶ τάξη στὴν ἀκατάσχετη καὶ ἀδιάφορη ροὴ τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ ἔτσι συγκινεῖ αἰσθητικά. Παραδείγματα τυπικά: τὰ Märchen τοῦ Γερμανικοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ οἱ ἱστορικοὶ μῦθοι τοῦ Ἀντρέεφ «Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης» καὶ ὁ «Ἀλέξαρ». Ἡ

Καὶ τώρα στὶς ἀντιλήψεις τῆς Τέχνης ὡς προσπάθειας.

Εἶναι ἡ Τέχνη παιχνίδι ἀνώτερης τάξης;

Ἄν, λέγοντας τὴν Τέχνη παιχνίδι, θέλουν μερικοὶ νὰ τονίσουν πὼς εἶναι τόσο ἀνιδόνητη ὡς τὸ παιχνίδι καὶ ἱκανοποιεῖ τόσο πηγαῖες ἀνάγκες τῆς ψυχῆς ὡς τὸ παιχνίδι, δὲν ἔχω ἀντίρρηση. Λόγους σοβαροὺς ν' ἀμφισβάλω ἔχω ὅταν κανεὶς ζητήσῃ νὰ παραλληλίσει τὴν Τέχνη μὲ τὸ παιχνίδι «ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν».

Ὁ σοβαρότερος εἶναι ὁ ἐξῆς:

Στὴν Τέχνη ἡ «συγκίνηση» προηγείται καὶ ἡ «ἐκφραση» ἀκολουθεῖ, ἐνῶ στὸ παιχνίδι ἡ σειρά τῶν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίθετη. Κινούμεσθε στὴν ἀρχὴ μηχανικά, ὡσπου νὰ γεννηθεῖ μέσα μας ἡ τέρψη ποὺ κατόπι δίνει στόχο καὶ ἀλληλουχία στὶς κινήσεις μας. Τὸ ὅτι μὲ τέρπει ἡ Τέχνη περιέργα ὡς τὸ παιχνίδι καὶ τὸ ὅτι τὴν ζητῶ ἀπὸ μύχιαν ἀνάγκη ψυχικὴ ὡς αὐτὸ, δὲν δικαιολογοῦν τὸν παραλληλισμὸν «ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν» Τέχνης καὶ παιχνιδιοῦ. Ἐκεῖνο τὸ «ἀνώτερης τάξης» δὲν σώζει τὰ πράγματα γιατί δὲ μ' ἀφίνει διόλου νὰ μαντέψω τὸν ἰδιαιτέρο χαρακτήρα τῆς Τέχνης ὡς προσπάθειας. Εἶναι βέβαια ἐνδεχόμενον νὰ «ἐπαιξεν» ἄλλοτε ὁ ἄνθρωπος τῆς λίθινης ἐποχῆς ὅταν τραγουδοῦσε καὶ ζωγράφισε, ἢ νὰ «παίξει» σήμερα τὸ παιδί ὅταν σφουρίξει καὶ ἰχνογραφεῖ

(τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι μουσικὴ καὶ ζωγραφικὴ ἱκανοποιῦν καὶ στίς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις ἀνάγκης στενὰ βιολογικῆς πού με τίς καθαρὰ αἰσθητικῆς ἔχουν ἢ καμιάν, ἢ πολὺ μικρὴ σχέση). Ὅταν ὁμως σήμερα ἕνας μουσικός, εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην εὐτυχή συνάντησιν μετὰ τὴν ἀγαπημένην του, ρίχνεται στὸ πιάνο καὶ χύνει τὴ μακαριότητά του σὲ μιὰ μελωδίαν παθητικὴ ἢ ὅταν ἕνας φθισικὸς ζωγράφος με λίγες γραμμὲς καὶ πολλὰ χρώματα ζωγραφίζει ἕνα σπιτάκι ἀγροτικὸ γεμάτο φῶς καὶ ἀγέρα, χωμένο στίς πρασινάδες· ὁ μουσικός αὐτὸς καὶ ὁ ζωγράφος δὲν «παίζουν» βέβαια. Κάνουν κάτι πολὺ σοβαρότερον ἀπὸ ἕνα διασκεδαστικὸ παιχνίδι. Ἐκτὸς ἂν ὀνομάσω καὶ τὴν Τέχνην αὐτὴ παιχνίδι, γιατί ὁ καλλιτέχνης προσπαθεῖ μετὰ τὸ ἔργον του νὰ ξεγελάσῃ τὴν ἴδιαν του τὴν ψυχὴ κἀνοντίας τὴν μετὰ μιὰ χίμαιρα νὰ ζῆσει πρὸ ἐκτεταμένα καὶ πρὸ ἀνετα τὸ πάθος της, γὰρ νὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς λαχτάρου του.

Ἔτσι μπορῶ νὰ πῶ ὅτι παίζει καὶ ὁ Θεοβάλδου ὅταν ἐξιστορεῖ τίς ἀστεῖες περιπέτειες τοῦ ἀξιολύπητου ἡρώα του ἢ ὁ Γκαίτε ὅταν ἀφίγει στὸ Βέρθερο ἕναν αἰσθαντικὸν ἄνθρωπον νὰ καταρῆε ἠλιθερὰ κάτω ἀπὸ τὸ φοβερὸν βάρος τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Μὰ πρέπει εὐθὺς νὰ προσδέσω ὅτι ὁ Θεοβάλδου παίζει, ἐπειδὴ ξεγελώντας μετὰ μιὰ χίμαιρα τὴν ψυχὴν του προσπαθεῖ νὰ τῆς παρατείνει τὴν εὐθυμία μετὰ τὸ μελαγχολικὸν φόντον, πού ὁ ἴδιος μετὰ τῆς ἐντροφῆς βλέποντας τοὺς τραγικὰ κωμικοὺς Δονκιχωτισμοὺς τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ζωῆς του, καὶ νὰ τὴν κάνει στὸ τέλος κυρία τοῦ πάθους της. Καὶ ὅτι ὁ Γκαίτε παίζει ἐπειδὴ ζητεῖ νὰ διασκεδάσῃ ὁ ἴδιος μετὰ μιὰ χίμαιρα τὴν ὀδύνην ἀγωνία πού ἀπειλοῦσε νὰ τὸν στείλῃ ἀδοξά καὶ πρόωρα στὸ τάφο.

Πόσον μακριὰ ὁμως εἶμαι ἔτσι ἀπὸ τὸ παιχνίδι....

Εἶναι ἡ Τέχνην παραστρατημένη ἐνέργεια τοῦ αἰσθησιακοῦ ἐρωτισμοῦ:

Ἄν ἡ Τέχνην ἔχει σχέση στενὴν μετὰ τὸν ὑποχθόνιον καὶ φοβερόν ὄργασμον τοῦ γενετήσιου ἐνστικτοῦ, εἶναι βέβαιον. Ὁ ἔρωτας εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ κυρίαρχα μοτίβα τῆς Τέχνης. Καὶ ὁ ἔρωτας ἔχει μυστικὴν πηγὴν τὴν λαχτάρου νὰ ἱκανοποιηθῆ μιὰ ἀνάγκη τοῦ κορμιοῦ. Λέγοντας ὁμως

τὴν Τέχνην παραστρατημένην ἐνέργεια ἢ ἐξιδανικευμένην ἐκδήλωσιν τῆς ἐρωτικῆς δίψας, ἀστοχῶν γιατί καὶ περιορίζω καὶ θολώνω ἀσυγγώρητα τὴν πηγὴν καὶ τὰ ἐλατήριά της. Μονάχα ὅταν τόνισω ἰσχυρὰ ὅτι στὸ βάθος Τέχνην εἶναι μιὰ προσπάθεια λυτρωμοῦ γενικά, μιὰ προσπάθεια νὰ γίνω Κύριος τοῦ ὀλοιοῦδέποτε πάθους μου μετὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐκφρασὴν του, μπορῶ νὰ νιώσω τὸ δεσμὸν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας μετὰ τὴν θύελλα τῶν ὄργων μου.

Οἱ πτωμένοι ἀπὸ τὴν δυνατὴν φλόγα μιᾶς λαχτάρου λάγνης στίχοι τοῦ Μιστρὰλ στοὺς «Ἐρωτες τοῦ Φαύνου» γεννήθησαν βέβαια ἀπάνω σὲ κάποιαν ἐντονη ἐξαψὴ ἀκόλαστον ἐρωτισμοῦ. Εἶναι ζήτημα ὁμως ἂν μετὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος, ὅταν πρὸ πλημύρισε τὴν ψυχὴν τοῦ δημιουργοῦ ἢ αἰσθητικὴ συγκίνηση, ποθοῦσεν ἀκόμα τὴν ἐρωμένην του ὁ ποιητὴς γὰρ νὰ τὴν ἐξουθενώσῃ μετὰ στήν ἀγκαλιάν του τὴν ὥρα πού στὸ διπλάνο σπίτι ξενυχτοῦσαν νεκρὸν τὸ μονάκριδον παιδί τῆς γῆρας....

Καὶ μετὰ στήν ψυχὴν πάλι τοῦ Στεκέτι ἔβαλαν ὅλην τὴν φορὴν καὶ τὸ μῖσος ἐκείνου τοῦ ἀποτροπαιοῦ «Canto del'Qdio» βέβαια ἢ ὀδύνην καὶ τὸ μαρτύριον ἑνὸς ἀνικανοποίητου ἐρωτισμοῦ. Ὅμως ὀρισμένως θ' ἀναστρέψω μ' ἀνακούφιση καὶ λυτρωμένους ἀπὸ τὸ βάρβαρον πάθος του θὰ γίνῃ κύριος τῆς ὀδύνης του ὁ ποιητὴς, ὅταν ἰστόρησε πρὸ τὸ ποιήμα του τίς ἀνατριχιαστικὰ λεπτομέρειες τῆς ἱκανοποίησιν πού σοφίστηκε νὰ πάρῃ ξεθάβοντας καὶ βασανίζοντας σκληρὰ τὸ πῶμα τῆς γυναίκας πού εἶχε ζῆσει μόνο γὰρ νὰ τὸν τυραννεῖ καὶ νὰ γελᾷ μετὰ τὸ μαρτύριον....

Ἄν ὅταν παρᾶ ἀπὸ τὸν ὄργασμον καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ἐρωτικῆς λαχτάρου ἢ Τέχνης, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν θύελλα μιᾶς ὀποιασδήποτε ἄλλης λαχτάρου καὶ ἀγωνίας. Ἄν ἀποκλειστικὰ τῆς ἐρωτικῆς, πού ἐπειδὴ εἶναι στοὺς περισσώτερους ἢ ἐπικρατέστερον φαίνεται πῶς εἶναι καὶ ἡ μοναδική. Ἡ Τέχνην ὡς προσπάθεια εἶναι δίψα λυτρωμοῦ ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ πάθους. Ἄν τοῦ ἐρωτικοῦ μονάχα. Τοῦ ὀποιοῦδέποτε.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΔΡΥΤΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ

Ἦμασταν μιὰ παρέα ὀλιγάριθμη καὶ ξεχωριστή. Ἡ καινέριή πνοή τοῦ καλοκαιριοῦ μᾶς σκόρπιζε σὲ διάφορες γωνιές. Ὁ χειμῶνας μᾶς συμμάζευε ὅλους στήν ἡσυχὴ θερμὴ καμαρούλα τοῦ φιλόξενα μᾶς ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της. Πλημμυρισμένοι ἀπὸ ἰδανικὰ ἀφίναμε τὴ φαντασία μας ἐλεύθερη νὰ πετᾷ κι ἐλεύθερα ξεδιπλώνουμε τὶς ἰδέες μας. Καθένας μὲ τὴ σειρά του διηγώτανε κάτι ἀπ' τὴ ζωὴ του, ἀπ' τὴν πείρα του, μιλοῦσε γιὰ τὶς ἀγάπες του, τὶς ἐλπίδες τοῦ ἔτρεφε, τὴ μαύρη ἀπογοήτευση τοῦ συχνὰ δοκίμασε, γιὰ κανένα του πάθημα ἀστεῖο ποῦφερνε ἕνα ξέσπασμα γέλοιου, ἢ γιὰ καμιὰ πίκρα τοῦ ποτίσθηκε καὶ ποῦ γίνονταν ἀφορμὴ συμπόνιας ἐκ μέρους τῶν ἄλλων. Κι' ὅταν σιωπούσαμε, ἡ σιωπὴ μας ἔλεγε περισσότερα κι' ἀπ' τὸν εὐγλωττο λόγο. Κάποιο σουρούπωμα, μεσ' στὸ μισόφωτο σηκώθηκε ἕνας σὰν ἡσυχὴ σκιά, κι' ἀντιπροσωπεύοντας τὸ Ἄπολυτο ποῦ ὅλοι μας πιστεύαμε κι' ἀγαπούσαμε γιὰτ' ἦταν οἱ νυχές μας δυνατὲς καὶ φρέσκες εἶπε.

Θὰ σᾶς διηγηθῶ κάτι χωρὶς τίτλο, κάτι σὰν παράξενο παραμυθάκι :

Ἦταν μιὰ φορὰ ἕνα ζευγάρι ποῦ πολὺ ἀγαπιώταν. Ταιριασμένο στήν ὁμορφιά, ταιριασμένο θᾶλλεγες σ' ὅλα, — δὲν περίμενε κανεὶς παρὰ μιὰ δυνατὴ κι' ὁμορφὴ λύσι τῆς ἀγάπης τους.

Ἐκεῖνος ἦταν λεβέντης μὲ φλόγα στὰ μάτια, κι' ἐκεῖνη λιγερὴ γλυκειά, μὲ μελαγχολία γοητευτικὴ στὰ μεγάλα δικά της. Κάθε δειλινό, συναντιώτανε κρυφά, ἀπὸ φόβο τοῦ κόσμου, κοντὰ σὲ μιὰ λίμνη ἔξω ἀπ' τὴ χώρα.

Δὲν τοὺς ἔβλεπε κανεὶς· οὔτε τ' ἀγριολουλούδα ποῦ τέτοιαν ὄρα κλείνουν τὰ πέταλά τους καὶ μόνο τὴν εὐωδιά τους ξεχόνανε σὲ ἡδονικὰ ἀέρινα κυματάκια, οὔτε τὰ πουλιὰ ποῦ μ' ἀπαλὰ τιτιθίσματα κατακαθίζαν στὶς φωλιές τους γιὰ νὰ παραδοθοῦν στὸν ὕπνο.

Μονάχα οἱ καλάμιες σειώταν κι' ἀναγάλλιαζαν ἀπ'

τοὺς ὄρκους καὶ τὰ φιλιὰ τους κι' ἀπ' τὴ γλυκειά χαρὰ ποῦ δίναν καταφύγιο στὴ μυστικὴ σγάπη.

«Καλέ μου», τοῦ λέγει ἡ κόρη ἕνα δειλινό «ἔλα νὰ πᾶμε πίσω ἀπ' τὶς καλάμιες κοντὰ στὸ νερὸ γιὰ νὰ δροσίσω τὰ χεῖλη μου ποῦναι φλογισμένα ἀπ' τὰ φιλιὰ σου».

Σὰν ἤπια καὶ δροσίστηκε, ἄφησε τὴ ματιὰ της νὰ πλανηθῆ ὡς κάτω, περιέργη νὰ δῆ ὡς ποῦ τελειώνει ἡ λίμνη.

Τὸ τέλος της δὲν φαινόταν, παρὰ μονάχα ἡ ὑγρὴ ὁμορφιά της, ποῦ ἔπαιξε μὲ τὸν ἀπαλὸ ζέφυρο καὶ τοῦκανε νάζια.

Πάρα κάτω ἐκεῖ, μισοκρυμμένες, λιγάκι μακρὰ διέκοινε σὰν τρεῖς βαρκοῦλες. Ἀρπάζοντας τὸ χέρι τ' ἀγαπημένου τοῦ λέει μὲ λαχτάρα. Πᾶμε νὰ μποῦμε σὲ μιὰ ἀπ' αὐτές, νὰ δοῦμε ὡς ποῦ τελειώνει ἡ λίμνη. Εἶναι ἄραγε μεγάλη-μεγάλη σὰν τὴν ἀγάπη μας; Σκύθοντας ἐκεῖνος μὲ χαμόγελο φίλησε τὴν κόρη.

Περπάτησαν κάμποσο κι' ἔφτασαν.

Μπρὸς στὴς ἀλλοιώτικες βαρκοῦλες, σταθήκανε ἀπορώντας.

Ἦτανε τρεῖς, κι' ἡ κάθε μιὰ εἶχε τὸν βαρκάρη της. Ἡ πρώτη στολισμένη μὲ γιασεμιὰ ἔμοιαζε σὰν νυφούλα, ἡ δευτέρη μὲ τριαντάφυλλα, σωστὸ μπουκέτο, μὰ ἡ τρίτη κι' ἡ μεγαλύτερη, ἀλλοίμονο, ἦτανε μαύρη, μαύρη σὰν τὸν Πόνο. Στεκότανε μὴ ξέροντας τί νὰ κάνουνε μπρὸς στὸ περιέργο θέαμα. Μὰ δυὸ βαρκαρῆδες μιλήσαν στὸ ζευγάρι κι' εἶπαν: «Δὲν μπορεῖτε πεῖα ποτὲ νὰ γυρίστε πίσω στήν πολιτεῖα γιὰτὶ ἤρθατε σὲ τόπο μαγεμμένο. Ἐμεῖς ἐκελοῦμε τὸ θέλημα τῆς μοίρας. Οἱ λουλουδοστόλιστες βαρκοῦλες κάνουν ταξείδια, ἡ κάθε μιὰ σὲ βασιλεία μακρὰνὰ κι' ἄγνωστα στὸν κόσμο.

Πᾶνε σὲ μορφιές καὶ τραγούδια, δόξες καὶ τιμές, πλοῦτη καὶ πιλᾶτια. Μὰ παίρνει ἡ κάθε μιὰ ξεχωρὸ δρόμο, καὶ δὲν παίρνει δυὸ μαζί. Θὰ χωρισθῆτε. Κάντε γρήγορα γιὰτὶ νυχτώνει!» «Ἐγὼ σᾶς παίρνω καὶ τοὺς δυὸ μαζί στὸ βασίλειό μου» ἀκούστηκε ἡ βαθεῖα φωνὴ τοῦ τρίτου βαρκάρη, τῆς μαύρης βάρκας. «Μόνο γρήγορα καὶ νύχτωσε».

Ἀναστενάζοντας βαθεῖα ὁ νεὸς πήδηξε στήν τριανταφυλλένια βάρκα, κι' ἔστρεψε τὰ μάτια του στήν κατάσταση γιὰ ν' ἀτενίσῃ γιὰ τελευταία φορὰ τὴ καλὴ του ἀφοῦ ἔτσι

τοὺς χώριζε ἡ μοῖρα. Μὰ τὴν ἴδια ἐκείνη στιγμή ποῦ αὐτὸς πηδοῦσε μέσα στὰ τριαντάφυλλα καὶ στὸ χωρισμό, — ἡ κόρη μ' ἓνα πήδημα βρέθηκε στὴ μαύρη βάρκα, σκεπτόμενη πῶς χίλιες φορὲς καλλίτερο ἦταν τὸ ταξεῖδι στὴ μαυρίλα καὶ στὸ θλιβερὸ βασίλειο, παρὰ ὁ χωρισμὸς ποῦ ἡ μοῖρα ἤθελε νὰ τοὺς βάλλῃ. Κάθησε, καὶ γύρισε δίπλα νὰ νοιώσῃ τὸ ταῖρι της. Μὰ ἦταν μονάχη.

Τὰ πανιά τῆς βάρκας τὰ μαῦρα ἀνοιχτήκαν στὸν ἀέρα σὰν τεράστια φτερὰ ἀετοῦ.

Γύρισε καὶ κύταξε τὸν βαρκάρη. Ἦταν ἀψηλὸς καὶ δυνατός, καὶ τὴν ἄγρια ἀνδρική μορφή του φώτιζαν δυὸ θλιμμένα μάτια. Μπιστεύθηκε σ'αὐτὰ ἡ κόρη κι' ἐνῶ τὰ δάκρυα χοντρὰ κυλοῦσαν στὰ μάγουλά της τοῦ λέγει: Κάνε καλὲ μου βαρκάρη πειὸ σιγὰ γιὰ νὰ δῶ ἀκόμα λίγο τὴ βαρκοῦλα ποῦ σὰν πεταλούδα πετᾷ καὶ παίρνει τὸν πάντα ἀγαπημένο...

Ἐποκλίθηκε ὁ βαρκάρης λέγοντας: «Σὲ συμποναῖ κι' ὁ πόνος!»

ΕΥ. Α. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΟΥ

Η ΠΑΛΗΝ ΑΓΑΠΗ

Ὁ Νώτης ἀκούμπησε τοὺς ἀγκῶνας του στὸ τραπέζι κι' ἐστήριξε τὰ μάγουλά του στὶς παλάμες του. Ἐπὶ πολλὴ ὥρα σκέπτονταν κι' ἐπειδὴ τὸ νῆμα τῶν ἰδεῶν του ὅσο πήγαινε περιπλέκονταν, ἀπ' τὴν ἀδημονία του, πήρε τὴ στάσι αὐτῆ.

Δυὸ ἀγκῶνες ἀκουμπισμένοι στὸ τραπέζι, δυὸ μάγουλα ἀκουμπισμένα σὲ δυὸ χέρια.

Κωμικοτραγικὴ στάσις ποῦ προκαλεῖ ἡ ἀμηχανία καὶ φέρνει ἡ πάλῃ τοῦ νοῦ καὶ ποῦ ὑποδηλώνει τὸν ἐκτροχιασμό τῆς σκέψης καὶ τὸ ἀπότομο σταμάτημά της.

Τὰ μάτια τοῦ Νώτη, σχεδὸν χωρὶς ἔκφρασι, ἦσαν προσηλωμένα στὸ κενό. Κάποιο κἀδρο ἀπέναντί του στὸν τοῖχο κρεμασμένο, οὔτε κἀν τῶθλεπε. Ἡ εἰκόνα αὐτῆ

παρίστανε μιὰ γυναῖκα. Καὶ ἡ ζωγραφία ἦταν ὁμορφή.

Μὰ μέσα του ζωντάνευε μιὰ ἄλλη μορφή, μιὰ ἄλλη γυναῖκα πιὸ ὁμορφή, ποῦ ἀπλώνονταν σ' ὅλη του τὴν ψυχὴ κι' ἐσεκπέσεν ὅλη του τὴ συνείδησι.

Αὐτὴ τὴν εἰκόνα ποῦ ὅσο πήγαινε ζωήρευε στὴν φαντασία του, σκέπτονταν ἀπὸ πολλὴν ὥρα. Καὶ γύρω σ' αὐτῆ, ποῦ ἐπλέκοντο ὅλες ἡ παιδικές του ἀναμνήσεις, στηλώνετο ὁ νοῦς του καὶ σὰν ἀπὸ κινηματογραφικὴ ταινία, περνοῦσε μπρὸς στὰ μάτια του ὅλο του τὸ παρελθόν.

Ὁ Νώτης σκέφθηκεν ἀκόμη πολλὴν ὥρα χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ μιὰ λύσι στὸ πρόβλημα ποῦ τὸν ἀπασχολοῦσε, καὶ ἀκουμπισμένος ὅπως ἦταν στὸ τραπέζι, ἀποκοιμήθηκε.

Καμιὰ φορὰ ἡ βαθειὰ σκέψι μᾶς βυθίζει σὲ μιὰ νάρκη, ποῦ οὔτε ὕπνος εἶνε, οὔτε ἐγρηγόρσις. Εἶνε μᾶλλον μιὰ ψυχικὴ κατάστασις κατὶ παραπλήσιον τῆς ἐκστάσεως, ποῦ ὁ ἄνθρωπος βλέπει ὅλα τ' ἀντικείμενα στὴ φυσικὴ τους μορφή· καὶ ὅμως ὅλα τὰ πράγματα τοῦ φαίνονται πιὸ διάφανα, πιὸ αἰθέρια ἀπ' ὅτι εἶνε στὴν πραγματικότητα. Κάτι τὸ φαντασμαγορικὸ περνᾷ πάνω τους, καὶ ὅλα λεπτύνονται καὶ σιγὰ-σιγὰ ἀλλοιοῦνται.

Τὸ τραπέζι ἀρχίζει νὰ κινεῖται, νὰ στρέφεται στὸν ἄξωνά του καὶ αἰωρεῖται στὸ κενόν. Ἡ καρτέκλις χάνουν τὴν ἰσορροπία τους, μετακινοῦνται, τὰ πόδια τους γίνονται ἐλαστικά, κνηγοῦνται μὲ παράξενα πηδήματα. Τὰ παραπετάσματα σείουν τὰ μεγάλα φτερά τους σὲ πάλμικες κινήσεις, σὰν νὰ προσκαλοῦν τοὺς παρισταμένους.

Καὶ εἰκόνας τότε ξεπροβάλλουν μέσα ἀπ' τοὺς τοίχους. Μορφὲς πηγαινοέρχονται καὶ ξεπετιοῦνται παράξενα ὄντα κάτω ἀπ' τὸ δάπεδο. Καὶ μέσ' τὸν ἀέρα περνοῦν λεπτεῖς σιλουέττες, μὲ σφουρίγματα κι ἀκούγεται σὰν μακρυνὴ ἠχὼ ὁ κρότος ὄλων αὐτῶν τῶν φαντασμάτων ποῦ γυρίζουν σ' ἓνα δαιμονισμένο χορὸ δίχως τέλος.

Ἔτσι ὁ ὕπνος τοῦ Νώτη-τοῦ παρουσίασεν ὀπτασίες διάφορες.

Καὶ μέσ' τὸν ἕλιγγό του, τὶς ἴδιες εἰκόνας ποῦ ξυπνὸς σκέπτονταν, τὶς εἶδε λίγο παραλαγμένες καὶ πιὸ αἰθέρειες κι' ἀκόμη πιὸ ζωντανεμένες καὶ περισσότερο παραστατικὲς ἀπὸ τὸ πραγματικόν, σὲ τρόπο ποῦ μποροῦσε νὰ πιάνῃ ἐκεῖνο ποῦ ἔβλεπε, νὰ τ' ἀκούῃ καὶ νὰ τοῦ μιλά.

Και μέσ' τις όπτασίες αυτές, άφου διάφορες φανταστικές εικόνες έστροβιλίσθηκαν καλά καλά γύρω του, ύστερα παραμέρισαν όλα τά φανταστικά αντικείμενα που τον έτριγύριζαν. Κ' έπρόβαλεν έμπρός του κ' έξεκαθαρίστηκε πιό ζωντανό ό,τι τον άπασχολούσε μοναδικά. Μιά μόνη εικόνα που έπεκράτησε πάνω άπ' όλες τις άλλες. Ή παλιά του, ή πρώτη του άγάπη, που τον είχε τέλεια καθυποτάξει, με μια ύπέροχη και μοναδική όπτασία, που τύφλωνε ή όμορφιά της.

Κι αυτή ή εικόνα, πιό ύλική, στεκάμενη έμπρός του, τον έπλημμύρησε μ' ένα φως, που τον έκαμε νά φρικιάσει. Λίγο άκαθόριστη, αλλά με βαθειές γραμμές χαραγμένη, ζωντανή, γεμάτη παλμό και φως, αίωρείτο έμπρός του μέσ' την αίγλη που τον περιεστοίχιζε.

Ήτεινε τό χέρι του νά πιάσει, νά δη, νά αισθανθή, τί ήταν εκείνο που έπαλεν όλο ζωή και σφριγος έμπρός του. Ήντίκρυζε ζωντανό σώμα!... Ήθελε νά βεβαιωθή ότι δέν ήπατάτο.

Κ' έπροχώρησεν ένα βήμα έμπρός, για νά βρεθή πλησιέστερά του.

Και όταν μέσ' τό χέρι του δέν άνοιωσε παρ' ότι έσφιγγε την ίδια του τη σάρκα, που ήρχετο σ' έπαφή με την κρουάδα της, τότε με μικρό σκίρτημα, άνοιξε τά μάτια του.

Ή Νώτης ξύπνησε.

Βρίσκονταν άκόμη στη πρώτητερινή του στάσι.

Δυό άγκωνες σ' ένα τραπέζι άκουμπησμένοι και δυό μάγουλα πάνω σέ δυό χέρια.

Ή μόνη διαφορά ήταν ότι τώρα ένα ήμίφως βασίλευε στην κάμαρα. Σκιές πυκνές έπλανώντο στις γωνιές του δωματίου κ' ή καρέκλες διέγραφαν τη σκοτεινή τους σιλουέττα, μαυρίζοντας όλότελα τον τοίχο πίσω τους, ένψ τά πόδια του τραπέζιου έρίχνανε κάτω τη μαυρίλα τους, που δεκαπλασιάζονταν.

Ή ίδια ή σκιά του Νώτη πυκνή γέμιζε σχεδόν όλο τό δωμάτιον και άπλώνονταν τρομακτική πάνω στο τραπέζι σαν κακό πνεύμα που τό σκέπαζε.

Ή Νώτης σηκώθηκε μ' ένα μικρό ριγος κι' άνοξε τό φως για ν' άποδιώξει την νάρκη του.

Με τό γύρισμα του κουμπιού, σ' ένα μικρό κνηγητό ή σκιές, τά πνεύματα, τά φαντάσματα και ό,τι άλλο παρά-

ξενο κατοικούσεν άπό πολλήν ώρα πριν στο δωμάτιο, έφυγαν.

Και πάνω άπ' όλα τ' αντικείμενα καθαρό τό φως του ηλεκτρικού τώρα έριχνε τά χρυσά στέφανά του κι' άγκάλιαζε τό κάθε τι με τό πρόσχαρό του γέλιο.

Ή Νώτης κύταξε τό ρολόγι.

Ήταν ένδεκα ή ώρα τό πρωί. Σε λίγο θα χτυπούσεν ή πόρτα κ' εκείνη θ' άμπαινε μέσα.

Ή Εκείνη! Πόσα τούλεγεν αυτή ή λέξις! Τί νόημα και τί μυστήριο περιέκλειε. Τί χαρά, τί τρέλλες, τί καρδιοχτύπια! Ή Εκείνη! Εκείνη! που τού γέμιζε την καρδιά, την ψυχή και τη συνείδησι. Ή Εκείνη που έξωράιζε τό είναι του, έξιδανίκευε τη σκέψη του, που έξευγίνιζε τά αισθήματά του! Ή Εκείνη που στέκονταν τόσο ψηλά κ' ήταν τόσο ανίθέρια και που την θεωρούσε πλασμένη άπό μιάν άλλη ούσία, ώστε κι αυτό τό όνομά της είχε ξεχάσει, γιατί τού φαίνονταν κοινό και τετριμμένο και σαν φτιασμένο άπό ύλη. Και δέν ήθελε ποτέ νά την όνοματίσει μ' αυτό, με τό ίδιο της όνομα, παρ' της έδινε όνόματα ξένα και φανταστικά και την έπνευματοποιούσε σαν τη Βεατρίκη που την ήθελε νά τον καθοδηγή στο δρόμο της ζωής του.

Γιατί στα χρόνια που πέρασαν όλα έξαυλώθησαν και τά πράγματα χάσανε την ύπόστασί τους. Στα δέκα χρόνια πούχε νά την δη, ό καιρός όλα τά άλλοίωσε και άλλα έξαφάνισε και άλλα μεταμόρφωσε.

Τις μυρωμένες τρίχες των μεταξωτών μαλλιων της που τούχε δωρήσει, τις έχασε. Την έρωτική της άλληλογραφία, που συνεκέντρωνε σέ μια κοινή έστία την άπειρή τους αισθηματικότητα, την κατέστρεψεν όταν παντρεύθηκε. Τά δώρα που τούκαμε, κι' αυτά χαθήκαν, ποιός ξέρει πώς.

Όλα, όλα τάχασεν, ως και τη γλύκα του όνόματός της, που μέσα του σιγά σιγά, με την έπίρροια του χρόνου, αντικατέστησε και μετέβαλε στο άφηρημένο «Ή Εκείνη», τό άπροσδιόριστο και άκαθόριστο αυτό επίθετο που συμβόλιζε τό έξιδανικευμένον όν των όνειρων του, που όμως, όσο λεπτό ήταν κ' έξαυλωμένο, τόσο βαθύτερα τον περνούσε και πλήρωνεν όλη του τη συνείδησι.

Σέ δέκα χρόνια πούχε νά την δη, πόσες άλλαγές

έγιναν, πόσο τὰ πράγματα άλλαξαν στὸν κόσμο, πόσον αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχεν ἀλλάξει!

Τότε, στὴν παλιὰ ἐποχή, ὅταν πρωτογνωρίστηκαν, ἦταν ἕνας αἰσθηματίας, ἕνας ρομαντικός... Τώρα ὁμως, μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων, σταθεροποιῦσε τὶς ἰδέες του καὶ ζοῦσε μέσ' τὴν πραγματικότητα. Κι' ὅσο πὺρ ρεαλιστῆς γίνονταν, τόσο ἡ παλιὰ ἐποχή, ποῦ σβύνονταν στὰ βάρη τῶν ἐνιαυτῶν, τοῦ φαίνονταν μακρυνή, σὰν νὰ μὴ τὴν εἶχε ζήσει παρὰ στ' ὄνειρό του, στ' ὄνειρο, ποῦ κι' αὐτὸ ἀκόμη σιγὰ σιγὰ ἀλλάζε μορφή, γιατί σήμερα ἂν ὄνειρεύονταν κάθε ἄλλο παρὰ ρομαντικὰ ὄνειρα θ' ἄπлатτε μὲ τὴν φαντασία του.

Στὰ δέκα αὐτὰ χρόνια ποῦ πέρασαν, ὄχι μόνον ἡ νοοτροπία του εἶχε ἀλλάξει, ἀλλὰ καὶ ψυχικῶς εἶχε γίνῃ ἄλλος ἄνθρωπος. Καὶ ἀκόμη ἡ κοινωνικὴ του ζωὴ ἦταν ἄλλη τώρα. Καὶ ἐξωτερικῶς δὲν ἦταν ὁ ἴδιος. Εἶχεν ὑποστῆ πολλές ἀλλαγές.

Παντρεύτηκε. Καὶ χώρισεν ἀπ' τὴ γυναῖκα του. Ὑστερα ἀγάπησε μιὰν ἄλλη. Καὶ μετὰ ἐπακολούθησε σειρά μικροερώτων, ποῦ ἡ λεπτομέρειές τους κ' ἡ πλάνες τους τὸν ἔκαμαν ν' ἀποκτᾶ νέα συναισθήματα, καὶ τὸν ἔκαναν νὰ ἐξελιχθῆ σὲ νέον ἄνθρωπο.

Στὴν κάθε του καινούρια ἀγάπη εὔρισκε τὸν καιρὸ νὰ ἐξυψώῃ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ πάντα στὴ γυναῖκα ἔβλεπε τὸ ἰδανικὸ ποῦ φώτιζε τὴ ζωὴ του καὶ ὄχι τὸν δαίμονα ποῦ τὴν κατέστρεφε.

Μὰ μέσα στὸν κυκεῶνα αὐτὸν τῶν ἐρωμένων, μέσα στὰ κύματα τῆς σάρκας ποῦ ἔπλεε, πάντα ὅπως τὸ κύμα στεφανώνει ὁ ἀφρός, ἡ εἰκόνα ἐκείνης ἐξωραΐζε μὲ τὴν πνευματικὴ τῆς δύναμι κάθε ἄλλη μορφή γυναίκας ποῦ γνώριζε, καὶ ἴσως-ἴσως νὰ ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγαπᾶ διάφορες γυναῖκες, γιὰ νὰ βροῖσκῃ μέσα στὴν ἀλλαγὴ τὰ διάφορα συναισθήματα ποῦ τοῦ ἐνέπνεεν ἐκείνη, ὅταν ἦταν μικρός. Πετοῦσε πάνω τους ἡ ψυχὴ τῆς ἄλλης, ποῦ τὶς ἐξωραΐζε. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλες ἡ γυναῖκες τοῦ φαίνονταν ὁμορφες καὶ ἰδανικές.

Κι' αὐτὴ ἡ ἄλλη, μέσ' τὴν φαντασία του, παρουσιαζόνταν ὡς κατὶ ἀνώτερο, σὰν μιὰ χίμαιρα, ποῦ μὲ τὰ χροῖα τὴν ἐξιδανίκευε μὲ τὴ σκέψι του καὶ τὴν ἔβλεπε ν'

ἀκτινοβολῆ σὰν ἕνα ἄστρο λαμπερό, ποῦ τὸν ἐπλημμυροῦσε μὲ τὸ γαλάζιο του φῶς.

Ὁ Νώτης ὅσο σκεπτότανε, τόσο βηματίζε πὺρ νευρικὰ στὸ δωμάτιόν του. Φοβούνταν μὴ πέσῃ πάλιν στὴν ἴδια χθεσινοβραδυνὴ ἔκστασι καὶ χάσει ξανά τὴν ἰσοροπία του. Γιατὶ τώρα περίμενε τὴν Ἰσμήνη, κ' ἦταν σίγουρος πῶς θὰ ἤρχονταν σι' ἀλήθεια μὲ σάρκα καὶ ὁσᾶ αὐτὴ τὴ φορὰ καὶ ὄχι ὅπως χθὲς σὲ σχῆμα ἀφηρημένο, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὴν πιάσῃ.

Ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσῃ πολὺ. Ἦταν ἔνδεκα καὶ τέταρτο.

Ἐφεύλλισε μερικά βιβλία γιὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰ νεῦρα του. Μὰ τοῦ κάκου. Τὰ δάκτυλά του μισότρεμαν καὶ πάνω τους τὰ φύλλα κυλοῦσαν σὰν τραπουλόχαρτα. Καὶ δὲν σκέφθηκε κὰν νὰ διαβάσῃ. Ἐδιάβαζεν ἀρκετὰ τὴν ἴδια του σκέψη, ποῦ τὸν ἀποροφουῦσε δλόκληρο. Καὶ ὅπως μέσ' τὴν φαντασία του περνοῦσε μόνο μιὰ εἰκόνα, ἔκρινε περιττὸν ν' ἀντικρίσῃ ὅποια δήποτε ζωγραφιὰ βιβλίου, γιατί πάνω σ' αὐτὴν θὰ εὔρισκε τὸ ὁμοίωμα τῆς σκέψης του.

Κ' ἐξεφύλλιζε τὰ βιβλία μηχανικὰ, χωρὶς νὰ ξέρῃ κι' αὐτὸς τί κάνει.

— Ἔτσι κι' ἄλλοιῶς, εἶπε, θ' ἄρθῃ, πρέπει ν' ἄρθῃ!

Κ' ἐκάθισεν ἐξαντλημένος ἀπ' τὴ ψυχικὴν ἀγωνία σὲ μιὰ καρέκλα.

Ἀκόμη δὲν πρόφθασε ν' ἀπλώσῃ τὰ πόδια του γιὰ νὰ ξεκουραστῇ κ' ἡ πόρτα ἐχτύπησε. Ρεῦμα ἠλεκτρικὸν ἂν περνοῦσε στὸ σῶμά του δὲν θὰ τὸν ἔκαμε νὰ πεταχτῆ τόσο σβέλτα πάνω ἀπ' τὴν καρέκλα του.

Λίγο συγκαταημένος ὁμως, γιὰ νὰ μὴ δεῖξῃ τὴν ταραχὴ του, ἐπῆγε σιγὰ καὶ ἀνοῖξε τὴν πόρτα.

Ἐκείνη, ἡ κόρη τῶν ὀνείρων του, τυλιγμένη σὲ μιὰ βελούδινη κάπα, δίχως νὰ μιλήσῃ, πέρασεν ἀθόρυβα μέσα. Τοῦ Νώτη ἡ καρδιὰ χτύπησεν ἀπότομα.

Στὸ ἔμβασμά της τὰ μάτια τῶν ἀντικρίστηκαν.

— Καστανὰ μάτια ἔχει. Ἐγὼ τὴν φανταζόμουνα μὲ μαῦρα μάτια!

Αὐτὴ ἡ σκέψη σὰν ἀστραπὴ πέρασεν ἀπὸ τὸ μυαλὸ τοῦ Νώτη.

Παρ' ὅλη τὴ συγκίνησι ποῦ αἰσθάνθηκε στὴ θέα τῆς

φίλης του, μέσ' τὸ ἡμίφως τοῦ ἀντρέ κατώρθωσε νὰ διακρίνη ὅτι τὰ μάτια της ἦσαν καστανὰ καὶ γιαλιστερὰ μάλιστα σὰν τῆς γάτας.

Πῶς ἔγινεν αὐτό; Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ τοῦ προήρχετο! Καὶ πῶς ἐκεῖνος μέσ' τὰ ὄνειρα τοῦ τὸν πλημμυροῦσαν, τὴν φαντάζονταν πάντα μὲ μαύρα μάτια, ποῦ μέσα τους διέκρινε τὰ δειλινὰ ποῦ μαζί περνοῦσαν κοντὰ στ' ἀκρογιαλὴ!

Τί παράξενο πράγμα αὐτὴ ἡ διαφορὰ τοῦ χρώματος τῶν ματιῶν της! Καὶ πόσο τοῦ χτυποῦσεν ἀλλόκοτα στὴ φαντασία!

Λίγο συγχισμένοι κ' οἱ δυὸ κάθησαν στὸν καναπέ. Ἐκείνη, ἡ Ἰσμήνη, μικροῦλα πάντοτε, παρ' ὅλα τὰ χρόνια ποῦ πέρασαν, στριμώνονταν στὴ μιὰ γωνιά, σὰν κουκλίτσα. Ὁ Νώτης, λίγο ἀνήσυχος καὶ σὰν ἀφηρημένος, ἔμενε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ καναπέ. Σχεδὸν κουτός, εἶχε παραδοθεῖ σὲ σκέψεις.

Νόμιζε κανεὶς ὅτι τὰ δέκα χρόνια βαρεῖα κάθισαν ἀνάμεσά τους καὶ τοὺς χωρίζαν ἀκόμη.

Ὁ Νώτης ἐκτὸς ἀπ' τὴν παρατήρησι ποῦκαμε γιὰ τὰ μάτια, τίποτε ἄλλο δὲν εἶδε μπροστά του. Ἐξακολουθοῦσε νὰ βλέπῃ τὴν παλιὰ του φίλη μὲ τὰ μάτια της φαντασίας του καὶ θὰ παρέτεινε τὴν σιωπὴν του ἐπ' ἄπειρον βυθισμένος στὰ ἰδανικά του ὄνειρα, ἂν ἡ Ἰσμήνη, ποῦ συνῆλθε γλήγορα ἀπ' τὴν πρώτη συγκίνησι καὶ τὸ μυαλό της ἄρχισε νὰ δουλεύῃ, δὲν διέκοπτε τὴν μονότονη σιγή.

— Τί κάνεις, Νώτη, εἶπε μὲ τὴ κελαρυστὴ της φωνή. Πόσα χρόνια ἔχομε νὰ ἰδωθοῦμε!...

Καὶ τὸν κύτταξεν ἀτενῶς στὰ μάτια.

Ὁ Νώτης μισόκλεισε κ' αὐτὸς τὰ δικά του, γιὰ ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερη τὴν ἀκοήν του ν' ἀπολαύσῃ τὸν ἦχον τῆς φωνῆς τῆς ἀγαπημένης του.

Καὶ μέσ' τ' ὄνειρο ποῦ λικνίζονταν κάποια παραφωνία τὸν τάρραζε.

— Περίεργο! σκέφθηκε. Νόμιζα πῶς ἡ φωνὴ της ἦταν ἀοχυρόρηχη, ἐνῶ τώρα...

Καὶ σὰν νὰ ξυπνοῦσεν ἀπὸ λήθαργο, προσπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ τὶς ἀναμνήσεις του, καὶ μὲ τὴν φαντασία του δὲν ἤξερε τί προσδιορισμὸ νὰ δώσῃ στὸν τόνο τῆς φωνῆς της.

Κάτι τὸ κακόηχο τοῦ φαίνονταν πῶς εἶχε, κάτι ποῦ ἀντίφασκε τελείως μὲ τὶς ἰδανικὲς φωνὲς ποῦ ἄκουε νὰ τοῦ ψυθιρίζουν στ' αὐτιά τὴν ὥρα ποῦ ἀποκοιμίζονταν τὰ βράδια.

— Τί ἔχεις, Νώτη, καὶ δὲν μιλάς, συνέχισεν ἐκείνη, μὲ τὴν κελαρυστὴ της πάντα φωνή. Νομίζει κανεὶς ὅτι πάσχεις.

— Ὅχι, εἶπεν ὁ Νώτης, ἐλαφρὰ φρικοίσας, ἀπ' τὴ χαρὰ τοῦ σὲ ξαναελλέπω μοῦ κόπηκεν ἡ φωνή. Ἡ συγκίνησι βλέπεις...

Καὶ τὸ βλέμμα του σχεδὸν κάθυγρο, ἔπεσε πάνω στὸ πρόσωπό της. Μιὰ σκιά χαρᾶς πέρασε πάνω στὰ χεῖλη του καὶ τὸ πρόσωπό του ἔλαμψε.

Ἐπὶ τέλους! Στὶς γραμμὲς τοῦ προσώπου της ἐπανεύρισκε τὴν ἴδια εἰκόνα ποῦ ἀγάπησε πρὸ τόσου καιροῦ κ' ἀντικατόπτριζε πάνω του τὶς ἴδιες ἀποχρώσεις τῆς φανταστικῆς του σκέψης. Ξαναύρισκε στὸ ὁμορφὸ της πρόσωπο, τὴν ἴδια λεπτὴ μύτη καὶ τὰ ἴδια ἡδονικά χεῖλη ποῦ τοῦ χάρισαν τὰ διάπυρα φιλιὰ τῆς καρδιάς της. Τὰ δυὸ της μάγουλα δὲν εἶχαν χάσει τὸ ροδαλό τους χρῶμα. Κ' ἔβλεπε στὸν ἀνασασμὸ τοῦ στήθους της τὴν ἴδια Ἰσμήνη, ποῦ μικροῦλα ἐσφιγγε στὴν ἀγκαλιά του, παραφερόμενος ἀπ' τὴν πιὸ φλογερὴ ἀγάπη.

— Ἰσμήνη, τῆς εἶπε, καὶ τὴν ἐπλησίασε. Ξέρεις στὰ δέκα χρόνια ποῦχω νὰ σὲ δῶ, δὲν λέγω πῶς δὲν σ' ἐξέχασα οὔτε λεπτὸ, μὰ μπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω, ὅτι ἀπασχόλησες πάντα τὸ μεγαλεῖτερο μέρος τῆς σκέψης μου. Πόσες βραδιὲς πέρασα ἄγρυλνος γιὰ σένα! Πόσο τυραννίστηκεν ἡ φαντασία μου νὰ σὲ κυνηγᾷ! Πόσες φορὲς ἔγειρα μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι κ' ἄκουα τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς μου ποῦ δονοῦσαν τὸ στήθος μου! Κ' ἀκόμη ἂν ἤξερες τί ἐφιάλτες ποῦ πέρασα! Τί σκληρὲς στιγμὲς ποῦ δόνησαν ὅλο μου τὸ εἶναι! Καὶ μέσ' τὸν βαρὺ χειμῶνα τῆς ἀγάπης μου, ποῦ ἡ παγωνιά δλόκληρον μ' ἔζωνε, ἡ ἐξημένη μου φαντασία σ' ἀποζητοῦσε μέσ' σ' ἀναφυλητά! Ἐνα δράμα παίζονταν μέσα μου κ' ἔβλεπα τὰ πιὸ παράξενα πράγματα. Μοῦ φαίνονταν πῶς κάτι κακὸ θὰ σοῦ ἐγίνονταν, εἶχα ἕνα προαίσθημα μέσα μου πῶς ἕνας κίνδυνος ἀπειλοῦσε τὴ ζωὴ σου... κ' ἔτρεχα πίσω σου σὰν τρελός!....

Ἡ Ἰσμήνη τὸν διέκοψε μὲ γέλιο.

— Ἔλα, καυμένη, σὰν νὰ τὰ παραλές. Σώνει πιά!...

Ἔνας μικρὸς μορφασμὸς πέρασε στὸ πρόσωπο τοῦ Νώτη. Ὁ ἐνθουσιασμὸς του κόπηκε. Μέσα του προσεβλήθηκε διὰ τὸ λίγο εἰρωνικὸν ὕφος ἐκείνης.

Μὰ πῶς μὲ τὴν φαντασία του τὴν εἶχε πλάση τόσο ρομαντική, τόσο ἐξαυλωμένη, τόσο λεπτή κ' αἰθερία! Καὶ τώρα γιὰ τ' ἀπλούστερα πράγματα ποῦ ἄρχισε νὰ τῆς διηγεῖται, τὴν ἔβλεπε ν' ἀλλάζῃ ὕφος καὶ νὰ τὸν εἰρωνεύεται!

Καὶ ἂν συνέχιζε τὴν ἐρωτική του ἐξομολόγησι, ἂν τῆς ἄνοιγε διάπλατα τὴ σκέψη του καὶ τῆς ἔδειχνε τοὺς θησαυροὺς τῆς αἰσθηματικότητος ποῦ ἔκλεινε μέσα του καὶ τῆς ἐκμυστηρεύονταν καὶ τὰ πιὸ ἀπόκρυφά του ὄνειρα, τί στάσι θὰ τηροῦσε κείνη ἀπέναντί του καὶ σὲ τί πειρασμὸν θὰ τὸν ἐνέβαλεν ἢ ἀδιαφορία τῆς καὶ ἢ ψυχρὴ ἀποδοχὴ τῆς ἐρωτικῆς του διαχίσεως!

Ὁ Νώτης προτίμησε νὰ σωπάσῃ μιὰ γιὰ πάντα. Ἄλλην ἀπαγοίτευσί δὲν ἤθελε νὰ πάθῃ.

— Ἐχω ὑποφέρει αὐτὸν τὸν καιρὸ, πολὺ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἰσμήνη, μὲ τὴν κελαρυστὴ τῆς φωνή. Παντρεύτηκα, ἔκανα παιδιά, μ' ἀρώστησαν τὰ παιδιά, κόντεψα νὰ πεθάνω, ὑπέφερα ὅσα δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθῆς!

— Ἐκαμες ἄσχημα ποῦ παντρεύτηκες!

Ὁ Νώτης ἐπρόφερε μὲ ἔμφασι αὐτὴ τὴ φράσι κι' ἀλιόφρωσε.

Στὴν ἀπαγοητευμένη του φαντασία κάποια λύσι δόθηκε. Τοῦ φάνηκεν ὅτι τὰ μάτια τῆς, ὁ τόνος τῆς φωνῆς καὶ ἡ αἰσθηματικότητά τῆς ἀλλάξαν ἐπειδὴ παντρεύθηκε, ὑπέφερε, γέννησε κι' ἀρώστησε.

Μέσα του τώρα ἦταν ἱκανοποιημένος, παρ' ὅλο ποῦ αἰσθάνθηκεν ἀρκετὴ λύπη γιὰ ὅσα ὑπέφερεν ἐκείνη.

Ναὶ μὲν ἡ ἐξιδανικευμένη εἰκόνα εἶχε σχεδὸν καταστραφῆ, τὸ Ἴνδαλμά του καταρακωθῆ, ἀλλ' ἤϊρε τὴν ἐξήγησιν ἑνὸς μυστηρίου.

Αὐτὸ τὸν ἀρκοῦσε.

Καὶ ἔτσι ἱκανοποιημένος τώρα, μὲ τὴν ψυχὴ ἡσυχῆ, ἐπανεῦρε τὴν ψυχραιμίαν του. Σηκώθηκε καὶ πλησίασε τὴν Ἰσμήνη.

— Πόσο λυποῦμαι ποῦ ὑπέφερες, τῆς εἶπε. Κ' ἐγὼ ὑπέφερα πολὺ.

Καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι στὴν παραφορὰ του καὶ τῶσφίξε.

Στὴν ἐπαφῇ τοῦ χεριοῦ τῆς κάτι τὸ κρῦο πέρασε μέσ' τῆ φούχια του κ' ἕνα ρίγος διέτρεξε τὸ σῶμα του, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ.

Τὸ χροῦδι ποῦ ἀπόμεινε στὴν ἀνάμνησί του, ἐκείνη ἢ αἰσθησι τοῦ ῥόδου μὲ τὰ τρυφερά του πέταλα καὶ τὰ μῦρα του, ποῦ τόσα χρόνια γλύκαιναν τὴ φαντασία του, εἶχεν ἐξαφανισθῆ σὲ μιὰ στιγμή.

Στὰ ὄνειρά του πολλὲς φορὲς αἰσθάνονταν τὸ βελούδο τοῦ ἀπαλοῦ τῆς χεριοῦ νὰ τὸν κυριεύῃ κ' ἐπερνοῦσεν ὦρες ὀλόκληρες μ' αὐτὴ τὴν εὐχάριστον ἐντύπωσι καὶ τὴ λεπτὴ αἰσθησι τῶν κοινένιων τῆς δακτύλων.

Μὰ τώρα ἤϊρε ὅτι τὸ χέρι εἶχε χάσῃ τὴν ἀπαλότητά του. Ἐκεῖνο τὸ βελουτὲ ποῦ εἶχεν ἐξαφανίστηκε.

— Τί ἔχεις Νώτη, μοῦ φαίνεσαι παραξένος, εἶπεν ἀπότομα κι' ἡ Ἰσμήνη, ποῦ ἀντελήφθη τίς μεταπτώσεις τοῦ Νώτη.

— Τίποτα, Ἰσμήνη μου, ἐρίγησα ἀπὸ τὴν ἐπαφῇ τοῦ χεριοῦ σου. Ὑστερα ἀπὸ δέκα χρόνια νὰ πιάσω τ' ἀπαλὸ σου χεράκι, μὴ σοῦ φαίνεται λίγο; Ἐσὺ δὲν αἰσθάνθηκες τίποτε;...

Καὶ τὴν κύτταξε κατάματα. Κάποια ἰδέα τοῦ πέρασεν ἀπ' τὸ κεφάλι.

— Τί νὰ σκεφθῶ, Νώτη... ἔκαμε προσποιητὰ ἡ Ἰσμήνη.

Ἄλλ' αὐτὸς ἀντελήφθη τί περνοῦσε στὴν ψυχὴ τῆς. Τὰ ἴδια συναισθήματα ποῦ τάραξαν αὐτὸν, κλόνησαν κ' ἐκείνη! Μόνον αὐτὴ, πιὸ συγκρατημένη, δὲν ἀπέδειξε τίποτε.

Ὁ Νώτης κρατοῦσεν ἀκόμη τὸ χέρι τῆς Ἰσμήνης καὶ τὸ πλησίασε στὰ χεῖλη του.

— Ἄν μοῦ ἐπιτρέπεις ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια νὰ φιλήσω τὸ χεράκι αὐτό, ποῦ στὰ ὄνειρά μου τόσες φορὲς ἀπαλά μ' ἐχάιδεψε...

Ἡ Ἰσμήνη κοκκίνησεν ἐλαφρὰ, μὰ δὲν ἀπέσυρε τὸ χέρι.

Αὐτὸ ἐνεθάρυνε τὸν Νώτη καὶ τὸν ἔκαμε ν' ἀναστη-

λωθή. Και με μιὰ μικρή ἀνατριχίαισι, ἐνῶ ριγος ἡδονικὸ διέτρεχε τὸ σῶμα του, ἔφερε τὸ χέρι στὰ χεῖλη του.

Τὸ φιλί του, ποῦ ἔκλεινε μέσα πόθους τόσων χρονῶν, ξεχύθηκε μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά του σὲ σπασμωδικὰ κινήματα τῶν χειλιῶν. Δὲν ἦταν φιλί αὐτὸ ποῦ ἔδωκε, ἦταν παρατεταμένο ἐναγκάλισμα τῆς ψυχῆς του, ποῦ ξεψυχοῦσεν ἀπ' τὸν πόθο, πάνω στὸ χέρι αὐτό.

Ἡ Ἰσμήνη παρεσύρθη. Τὰ σκιρτήματα τοῦ πάθους τοῦ Νώτη τὴν διαπέρασεν σὰν πύρινες φλόγες· λησμομάωντας ὅτι τώρα ἦταν μητέρα ἀρκετῶν παιδιῶν, παραδόθηκε στὴν ἀγκαλιά του.

— Ποτὲ δὲν σ' ἐξέχασα, οὔτε θὰ σὲ ξεχάσω...

Μὲ συγκομένη φωνὴ μιλοῦσεν ἡ Ἰσμήνη.

Σὰν σ' ὄνειρο ἀντήχησαν ἀρμονικὲς ἢ λέξεις αὐτὲς στ' αὐτιά του Νώτη, ποῦ στὴν ὄρμη τῶν φιλιῶν πνίγονταν ἀπὸ ἐπιθυμίες.

Μέσα του, δέκα χρονῶν ὄνειρα, βάσανα, πίκρες, ξεσπούσανε.

Καὶ στὴν παραφορὰ του ξεχνώντας τις ἀπαγοητεύσεις ποῦ δυὸ λεπτὰ πρὶν ἔπαθε, κυριευμένος ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἡδονῆς, ξαναῦρε στίς ἐρεθισμένες του αἰσθήσεις τὸ ἴνδαμά του, ἴδιο, ὀλοῖδιο, ὅπως τὸ ἀνέπλασεν ἡ φαντασία του ἐπὶ δέκα χρόνια.

Καὶ μέσ' τὰ πιὸ γλυκὰ ἀγκαλιάσματα, ψιθυριστὰ τῆς ἔλεγε :

— Ποτὲ τώρα δὲν θὰ ξεχάσω τὰ καστανά σου μάτια, οὔτε καὶ τὴν κελαρυστὴ σου φωνή. Τὸ προσωπάκι σου μετὸ ἴδιο φῶς θὰ λάμπει μέσα μου ὅπως τώρα ποῦ σὲ βλέπω. Καὶ στὰ ὄνειρά μου θὰ κυνηγῶ πάντα τὴ σκιά σου. Ἐνῶ μέσ' τὰ χέρια μου θὰ κλείνω τὴν αἴσθησι τοῦ ῥόδου μετὰ τὰ τρυφερά του πέταλα καὶ τὰ μῦρα του, ποῦ πῆρα ἀπ' τὸ ἄγγιγμα τῶν κρινένιων σου δακτύλων.

ΠΑΝ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΩΝ

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

Τὴν Κυριακή, 8 τοῦ Γενάρη, σὲ μιὰ ἔκτακτη ἀπογευματινὴ παραστάθηκαν στὴ σκηνὴ τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» τὰ ἀπὸ τὸ περασμένο καλοκαίρι βραβευθέντα καὶ ἐπαινεθέντα μονόπρακτα δραματάκια τοῦ Τετάρτου Διαγωνισμοῦ, ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν συγγραφέων.

Ὅπως θάναί γνωστό, τὸ πρῶτο βραβεῖο δώθηκε στὸ μονόπρακτο «Νύχτα Πρωτοχρονιάς» ποῦ τώρα ἀλλάχθηκε σὲ «Παραμονὴ Πρωτοχρονιάς» λεπτομερειακὸ λάθος ἀρκετὰ σοβαρὸ, ποῦ ἀργὰ ἀντελήφθησαν τόσο οἱ συγγραφεῖς του κ. κ. Κωστῆς Βελμύρας καὶ Χάγερ Μπουφίδης, ὅσο κ' ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ στὴν εἰσήγησι τῆς ὁποίας βρισκουμε κ' ἕνα μαργαριτάρι. Γράφει κάπου «...Ἐνας ἄντρας βχῆκε ὄξω τὴν νύχτα τῆς πρωτοχρονιάς· ἡ οἰκογένειά του ποῦ τὸν περιμένει νὰ γυρίσει γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸν ἐρχομὸ τοῦ καινούργιου χρόνου...(!)». Πρόκειται φυσικὰ γιὰ τὴν παραμονή, ὅπως διορθώθηκε κ' ὁ τίτλος, ἀλλὰ τέτοια λάθη δὲν ἐπιτρέπονται σὲ κριτικὴ ἐπιτροπή, τῆς ἀξίας τοῦ Ἄλκη Θρούλου καὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δεύτερο βραβεῖο δώθηκε στὸ «Μιὰ νύχτα στὸ χάνι» τοῦ κ. Ἀντίοχου Κυπρολέοντος, φιλολογικοῦ ψευδωνύμου τοῦ νεαροῦ Κυπρίου λογίου κ. Ἀντρέα Γεωργιάδη (ἀπ' τὸν Πεδουλᾶν), κ' ἐπαινέθηκαν «ὁ Κατάδικος» τοῦ κ. Ἀντώνη Χατζηαποστόλου κ' ὁ «Νόμος» τοῦ Ἄλ. Μ. Λιδωρίκη, ὁ ὁποῖος ὅμως ἄγνωστο γιὰ ποῖο λόγο δὲν παραστάθηκεν.

Γενικὰ τὰ ἔργα ποῦ παρασταθῆκαν δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ ξένες μιμήσεις κ' ἐπιδράσεις γνωστῶν ἔργων, μετὰ ἔξτρα δόση φιλοσοφίας, δυστυχῶς πολὺ μπαγιατίτικης, κοντὰ δὲ στ' ἄλλα καὶ μερικοὶ ἡθοποιοὶ παρουσιάστηκαν ὄχι καὶ καλὰ παρασκευασμένοι, εἰς βάρος πάντοτε τῶν

έργων. Πρώτο στην σειρά παρουσιάστηκε ο «Κατάδικος» του κ. Χατζηπαποστόλου, ένα σκηνικό μάλλον παιγνίδι, ζωντανό κάπως κι όρμητικό, γραμμένο με κέφι και τό όποιον απ' όλα τα έργα που υποβλήθηκαν στο διαγωνισμό κι' απ' όσα βραβεύτηκαν παρουσίαζε κάτι περισσό-ρα στοιχεία πρωτοτυπίας, όπως πολυ σωστά παρατηρεί στην εισήγησή της ή κριτική επιτροπή. Μά παρουσιάζει τόσες ατέλειες κι' άφυσικότητες, όπως π.χ. στα φερσίματα του κατάδικου και στους τρόπους της κουβέντας του, και στις λεπτομεριακές εξηγήσεις των πραγμάτων, που τό κάμνουνε πολυ ρηχό κ' ελαττωματικό. Το έργο ως ιδέα είναι αρκετά καλή· μάς παρουσιάζει δύο αντίθετους τύπους, έναν που βαρυστημένος απ' τη ζωή, έξ αιτίας της μακρόχρονης του νευρασθένειας, ζητά να λυτρωθεί αυτοκτονώντας, κ' έναν άλλον, τον κατάδικο, που ζητώντας να ξεφύγει απ' τα χέρια της αστυνομίας που τον κατα-τρέχει, έλειδη δραπέτευσε, έρχεται σαν από μηχανής θεός νάν τονε σώσει και να του μεταλαμπαδέψει κατόπι την θερμή αγάπη του για τη ζωή, επειδή εκείνος την αγαπά, θέλει να την ζήσει και να την χαρεί. Δεύτερο παίχτηκε τό «Παραμονή Πρωτοχρονιάς» του Βελμούρη και Μπου-φίδη. Η υπόθεση του έργου κοινή και συνηθισμένη, μά γραμμένη με τέχνη και λεπτήν έσωτερικότητα. Ένα σπίτι βουτηγμένο στη μιζέρια καρτερά τη νύχτα της Παραμονής τον οικογενειαόρχη να στραφεί να γιορτάσουνε όλοι μαζί τον έρχομό του καινούργιου χρόνου, μά άργεί πολυ, τα παιδάκια καρτερούνε ανυπόμονα μποναμάδες κ' ή γρηά γιαγιά για να τα ήσυχάσει τους στοράει παραμύ-θια για τον Άη Βασίλη. Η γυναίκα του, ένα λεπτό πλάσματάκι, άνησυχά τρομερά για αυτόνε και φοβάται μπας και ξαναθυμήθηκε παληές του κακές συνήθειες. Έπί τέλους ο άντρας έρχεται, λυπημένος κι' άπελπισμένος γιατί έχασε στον τζόγο όλα του τα λεφτά και μοναδικό δώρο για τα παιδάκια φέρνει έναν καταγκιόζην, τό σύμβολον του έργου. Πίνουν στην υγεία τους για να καλωσορί-σουνε τον καινούργιο χρόνο κ' ύστερα ο άντρας κλείνεται ξαφνικά σ' ένα δωμάτιο κι' αυτοκτονεί. Το όλο έργο τό χαρακτηρίζει μια ατέλειωτη αγωνία. Η εκτέλεσί του με-τρημένη και φυσική κι' οι διάλογοι σε πολλά μέρη άρ-κετά όμορφοι. Τον ρόλο της γυναίκας τον υποδύθηκε έπι-

τυχέστατα ή Έλένη Παπαδάκη, του πατέρα ο κ. Λουδ. Λούης, της γιαγιάς ή Φιλιώ Οίκονόμου και του παππού ο κ. Μαρίκος, που πραγματικά έπαιξε μ' άφθαστη τέχνη.

Τρίτο παίχτηκε τό «Μιά νύχτα στο χάνι» του κ. Κυπρούλεοντος, έργο ήθογραφικό, απ' τη ζωή των χωριών της Κύπρου, με κατάδηλη την επίδραση του Γκόρκυ. Μέσα σ' ένα χάνι της πολιτείας, μια άγρια χειμωνιάτικη βρα-δειά, μαζωμένοι κάμποσοι συγχωριανοί τρώνε και κουτσο-πίνουνε. Άνάμεσά τους μπαίνει κατόπι κι' ο προεστός του χωριού, ο Μαυρομάτης, τύπος ταιγκούνη και τοκογλύ-φου, που για ένα άσήμαντο ποσό κίνησε άγωγή σ' έναν άλλο φτωχό μά τίμιο γέρο τον Χατζηπαναγή, και τώρα τον υποχρέωσε να καταβεί στην πολιτεία για την δίκη, που θα γίνει αύριο. Στο δρόμο όμως παράσυρε τό ρέμα τον γέρο και τον φέρανε μισοπεθαμένο στο χάνι, όπου και σε λίγο ξεψυχά. Νοιώθουνε τότες όλοι 'κει μέσα ένα ακα-τάσχετο μίσος για τον Μαυρομάτη κ' ένας απ' αυτούς, ο Περικλής, που πριν τον υπεράσπιζε, τώρα ο ίδιος τον σκοτώνει. Υπέροχα έπαιζανε τον ρόλο του Άντρέα ο κ. Λούης, του Μαυρομάτη ο Δαμάσκος, του Χατζηπαναγή ο Μαρίκος, του Περικλή ο κ. Ήλ. Βεργόπουλος και του γκαρσονιού του χανιού, του Φίλιππη, ή Ρούσσα Λαμπίρη. Η ιδέα του έργου βαθειά βαθειά έχει ρίζα κομμουνιστική μά ο συγγραφέας του δεν την αφήνει να ξεφύγει σε κή-ρυγμα — την αφήνει να την νοιώσουμε μονάχοι. Ο συγ-γραφέας, λέει κ' ή εισήγησι, ξέρει πως «στην τέχνη τό υπονοούμενο έχει μια άπήχησι πολυ έντονότερη από κείνο που υπογραμμίζεται κ' υποβάλλει πολυ περισσότερα απ' όσα λέγει. Την επαναστατημένη του όρμη την έχει συνει-δητοποιήσει και πειθαρχήσει μέσα στην περιοχή της Τέχνης».

Ο κ. Κυπρούλεων δείχνει ένα αρκετά δυνατό ταλέντο, έχω δε άπόλυτη πεποίθησι πως αν δεν τον παρασύρουνε οι κομμουνιστικές ιδέες και θελήσει να δουλέψει έντιμα, θα μάς δώσει μια μέρα μια αρκετά σοβαρή δουλειά. Τόν καρτερούμε...

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Ἰερωσύνη (σκηνική κοροΐδια μονόπρακτη) Μ. Βάλσα, Ἀθήνα, 1927. — Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ποὺ μοιάζει σὰν λιβελλογράφημα εἶναι ἓνα δριμύ μαστιγώμα ἐναντίον τῆς ὑποκριτικῆς παπαδησίας ιδιοσυγκρασίας. Ὁ κ. Βάλσας ὁμως δείχεται τόσο βίαιος στὶς ἐκφράσεις του ὥστε παρεκτρέπεται πολλὲς φορὲς σὲ ὕβρεις. Τέτοιο εἶδος «κοροΐδιας» ὁμολογοῦμε πὼς δὲν μᾶς ἐνθουσιάζει. Θὰ προτιμούσαμε μὰ σάτυρα, ἔστω κωστική, ἀλλὰ στὴν ὁποία νὰ κυριαρχοῦσε πρὸ παντὸς ἡ εὐπρέπεια τοῦ ὕφους. Ὁ κ. Βάλσας πρέπει νὰ γνωρίζει πὼς ὁ τρόπος ποὺ μεταχειριζόμαστε γιὰ νὰ ποῦμε κάτι ἀξίζει κάποτε περισσότερο ἀπ' ὅτι λέμε. Στὴν προκειμένη δὲ περίπτωση ἄς στοχάζονταν, λίγο πρὶν γράφει, τὸν Ἀνατόλ Φράνς ἢ καὶ τὸν δικό μας τὸν ἀριστουργηματικὸ Ροῖδη. Ὅχι βέβαια γιὰ νὰ τοὺς μιμηθεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ νὰ τοὺς συμβουλευθεῖ. Τί τρομερὲς πραγματικὰ μαστιγώσεις ἐκατάφεραν ἐναντίον τῆς παπαδησίας «ἀγνότητος» μὲ τὴν ἀπαράμυλλη σκεπτική τους Εἰρωνία, οἱ γλαφυροὶ αὐτοὶ χειριστὲς τῆς πέννας! Καὶ τοὺς ὁποίους ἂν ἀναφέρομε δὲν τὸ κάνομε γιὰτι ἔχομε ὑπερβολικὲς ἀξιώσεις ἀπὸ τὸν κ. Βάλσα, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοῦ ὑπομνήσουμε πὼς τὰ καλλίτερα ὄπλα εἶναι κείνα μὲ τὰ ὁποία πολεμοῦμε χωρὶς νὰ διατρέχομε τὸν κίνδυνον νὰ μᾶς πληγώσουν. Καὶ βέβαια αὐτὰ εἶναι τὰ ἀσφαλέστερα.

Α. Γ. Σ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Δημοσθένη Ν. Βουτυρά *“Μές στιὺς ἀνθρωποφάγους καὶ ἄλλα διηγήματα”*. Ἀθήναι. Ἐκδόται Ἰωάν. Δ. Κολλάρος κα Σία. Βιβλιοπωλεῖον τῆς “Ἐστίας”.

Σωτήρη Σκίπη, ἔθνικὸν ἀριστεῖον:

“Ἀνθεστήρια”, ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀγών», Παρίσι 1928.

“Patterns from a Grecian loom”, μεταφράσεις στὸ ἀγγλικὸ ἀπὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ κατωμμένες ἀπὸν John Harwood Bacon.

Χάγερ Μπουφίδη (Ἰσαντροῦ Ἄρη) *“Τρεῖς Νύχτες Ἡδονῆς”*, δευτέρα ἔκδοση, Ἀθήνα, Ἐκδοτικὴ εἰταιρία “Ἀθηνα” 1927.

Οὔγου Φώσκολου *“Οἱ Χάριτες”*, μετάφραση Μαριέττας Μιῶτον, Ἀθήναι, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ζηκάκη, 1927.

Δρος Α. Συγκελάκη *“Τὰ μεγάλα κοινωνικά δηλητήρια”*, Ἐκδοτικὴ εἰταιρία “Γράμματα”, Ἀλεξάνδρεια - Ἀθήνα 1928.

Παπηγουρικὸν Δεύκωμα τῆς ἑκατονηταετηρίδας Οὔγου Φώσκολου. Ἐκδοσις Ἰονίου Ἀνθολογίας, Ζάκυνθος.

Γ. Θ. Μαλτέζου *«Σύμβολα»*, Ἐκδοση Χ. Γανιάρη, Ἀθήνα.

Τάκη Βαλασιδίη *«Ἐνα χαμένο ὄνειρο»*, ρομάντζο, ἔκδοση τοῦ συγγραφέως, ἐπιμελημένη ἀπὸ τὰ «Γράμματα», Ἀλεξάνδρεια - Ἀθήνα, 1928.

Σώτου Βουρλέκη *«Ἡ καρδιά μιᾶς ἀμαρτωλῆς»*, Ἀθήναι, 1927, Τυπογρ. Ἀλ. Βιτσιουνάκη.

Πειραικὸν Ἡμερολόγιον, ἔκδοσις Ἐκδοτικῆς εἰταιρίας «Ἐλβα» Πειραιεύς.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νεοελληνικά Γράμματα». Χρόνος Β'. Γενάρης 1928. Ἡράκλειο, Κρήτης.

Ζεχωρίζομε ἓνα ἀπτὰ πειὸ ρεαλιστικὰ διηγήματα τοῦ κ. Φρέρη «Ὀδὴν» ζωντανὸ καὶ καλοδουλεμένο βρισκομε καὶ στίτσο του κατωμένο ἀπτὸν Γ. Λυδάκη. Ὁ κ. Γιάννης Μουρέλλος συνεχίζει τὸ μεγάλο του διήγημα «Τατιάνα Ἰβάνοβνα Κασκίνα». Ὁ κ. Βουγᾶς ἔχει ἓνα ἄρθρον γιὰ τὸν Πέτρο Πικρὸ καὶ τὸ βιβλίον του Τουμπεκι ποὺ ἀσφαλῶς θαυξήσει τὴν πικρα τοῦ συγγραφέα. Δημοσιεύεται μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σκίπη *«Κάτω ἀπὸ Δέντρο τῆς ζωῆς»*, Τόμος Β.

Εἶδαμε μ' εὐχαρίστηση μεγάλη καλυτέρευση καὶ στὴν ἐμφάνιση καὶ στὸ τύπωμα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», περιοδικὸν ποὺ παρακολουθοῦμε μὲ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον.

«Νέα Ἐστία» 15 Ἰανουαρίου, 1 Φεβρουαρίου 1928.

Στὸ πρῶτον τεῦχος ὁ Γοργίας κάνει διάφορες παρατηρήσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν ἐπισκόπηση τοῦ Κ. Παράσχου γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή τοῦ 1927. Παρατηροῦμε πὼς ὁ Γοργίας ἔχει ξεχάσει τὴν Ἀλεξάνδρεια ἡ ὁποία ὁμως εἶχε δυὸ βιβλία ἀξία νὰ σημειωθῶν καὶ ἐπαινεθῶν τὸν ἐκλεκτὸ τόμον διηγημάτων τοῦ κ. Πιερίδη καὶ τίς ὠραίες πρῶτες τοῦ κ. Πόλυ Μοδινοῦ «Ρυθμικὲς Ζωὲς».

Ἐχει συνέχεια ἀπὸ ἓνα ὠραῖον ἐκτενὲς ποίημα τοῦ κ. Μαλα-

κάση "Οράματα" τοῦ ὁποίου στροφές εἶχαν φανεῖ στο 6ο τεῦχος τῆς "Νέας Ἑστίας". Ὁ Ἄλκης Θρούλος γράφει πάνω στίς γιορτές τοῦ Φώσκολου ποῦ γιναν στή Ζάκυνθο. Ὁ Ἄλκης Θρούλος δέν φαίνεται νά παραδέχεται τόν ἑλληνικό πατριωτισμό τοῦ Φώσκολου πού θεωρεῖ ἀπλῶς καλὸ ποιητὴ, καὶ μέμφεται τὴν Ἑλλάδα πού ἐνῶ ἀγνόησε πάντα τοὺς δικούς της καλλιτέχνες βρέθηκε πρόθυμη νά γιορτάσει τόν Φώσκολο πού δέν τῆς ἀνήκει οὔτε ὡς ἄτομο, οὔτε ὡς ποιητῆς.

Ὁ κ. Τέλλος Ἄγρας ἔχει ἓνα ποίημα "Νεοθάνατη" γεμάτο λεπτό αἶσθημα.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ 2ου τεύχους ὁ κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος δημοσιεύει δυὸ Συμυριώτικα Τραγούδια ἀπὸ τὴ σειρά "τῆς Πατρίδος". Ἀρχίζει μιά μελέτη τοῦ κ. Βάρναλη, πού θὰ τυπωθεῖ με συνέχεια, γιὰ τὸ Σολωμικὸ ἔργο.

Ἐνα ἀνέκδοτο ἄρθρο τοῦ Σπ. Δε Βιάζη γιὰ τὴν ἴδρυσιν Ἑθνικοῦ Μουσείου στὴν Ἑπτάνησο στὸ 1833.

Σ' αὐτὸ τὸ φυλλάδιο τελείωσε τὸ διήγημα τοῦ Νίκου Δ. Λουζοπούλου "Ὅταν πέθανε ἡ Ἀγγέλα". Τὸ τέλος του κάπως βιασμένο, ἐνῶ ὅλο τὸ διήγημα ἦτανε σὲ πολὺ καλὸ ἕφος γραμμένο καὶ μὲ καλὴ ἀρχιτεκτονικὴ.

"**Ἀναγέννηση**" Στὸ 4ο τεῦχος τῆς Β' χρονιάς ὁ κ. Παράσχος δημοσιεύει μιά κριτικὴ πάνω στὸ ἔργο τοῦ Κώστα Βάρναλη. Ὁ κ. Ρώτας γράφει πάνω στὴν Ἀσκητικὴ τοῦ Καζαντζάκη καὶ ὁ κ. Π. Πρεβελάκης ἐνθουσιαστικά γιὰ τὰ δυὸ ἔργα τοῦ κ. Ν. Καζαντζάκη "Ἀσκητικὴ" καὶ "Νικηφόρος Φωκᾶς".

Στὶς βιβλιοκρισίες κρίνεται καὶ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γ. Πιερίδη "Ἐνας Ξένος κι' ἄλλα Διηγήματα". Ἀναδημοσιεύομε μερικεὲς χαρακτηριστικὰς γραμμές :

"Τὰ διηγήματα τοῦ κ. Πιερίδη εἶναι ἀπὸ τὰ καλὰ νεοελληνικὰ διηγήματα. Τὰ χαρακτηρίζει μιά ἀπλότητα καὶ τὰ περιβάλλει μιά ἀμόσφαιρα. Ὁ κ. Πιερίδης ἔχει τὸ χάρισμα νά ὑποβάλλει. Μὲ πολὺ λεπτοὺς ὑπαινιγμούς καὶ μὲ μιά ἄνεση στὴν ἀφήγηση ξεσκεπάζει τί γίνεται βαθύτερα ἀπὸ κείνο πού ἐκδηλώνεται κι' ἀπὸ κείνο πού ξέφουν τὰ ἴδια τὰ πρόσωπα".

"**Ἑλληνικὰ Γράμματα**" δεκαπενθήμερο περιοδικὸ Ἀθήνα, 1 Φεβρουαρίου 1928.

Σημειώνομε ἓνα ἄρθρο τοῦ Α. Α. Ζακυνθοῦ «Λορέντσος Μαβίλης». Ἡ μελέτη ἀσχολεῖται μὲ γενικὲς κρίσεις πάνω στὸ ἔργο καὶ λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τοῦ ἑπτανήσιου ποιητῆ. "Εἶναι ὁ ἄν-

θρωπος", καταλήγει ὁ κ. Ζακυνθός, "πού ξέρει νά ζεῖ ὁμορφα καὶ νά πεθαίνει παλληκαρίσια".

Βρίσκουμε συναρρασία Σ. Β. Κουγέα "Ὁ Καποδίστριας ὡς πανευρωπαϊκὴ φυσιογνωμία". Μιχ. Πρωτοψάλτη "Οἱ χοροὶ τῆς Καρπάθου". — Ὁ κ. Φώτης Κόντογλου μεταφράζει παλιὰ ἰταλικὰ παραμῦθια.

"**Ἡ σύγχρονη Σκέψη**" Δίμηνο περιοδικὸ Ἰανουάριος 1928. Ἀριθ. 1 Σικάγο.

Οἱ ἐκλεκτοὶ λόγιοι Γιάννης Βουβάνης καὶ Μ. Βισάνθης πού ἐκδίδουν καὶ διευθύνουν τὸ λαμπρὸ περιοδικὸ μᾶς παρουσιάσαν τὸ πρῶτο τους τεῦχος πλουσιώτατο σὲ ὕλη καὶ ἄριστο σὲ ἐμφάνιση καὶ ἐκτύπωση. Σ' ἓνα λιγόλογο πρόλογο μᾶς δείχνουν ὅλη τους τὴν ἔντονη θέληση καὶ τὴν πεποίθηση μὲ τὴν ὁποίαν ἄρχισαν τὸ ἔργο τους. Τοὺς συγχαίρομε γιὰ τὴν εὐγενικὴ τους προσπάθεια πού ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ νά ἐπιτύχει. Τὸ περιοδικὸ ἐξασφάλισε συναρρασία τῶν περὶ καλῶν μᾶς λογοτεχνῶν.

Στὸ τεῦχος αὐτὸ ξεχωρίζομε ἄρθρο τοῦ Ψυχῆρη πάνω στὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὸν τονισμό· Κ. Π. Καβάφη, «Εἰς τὸ ἐπίνειον», ποίημα γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγραψε ὁ κ. Βρισμιτζάκης, στὸ τελευταῖο μᾶς τεῦχος, μιά σελίδα σοφῆς κρίσης· Λ. Πορφύρα, ἐπίγραμμα· Κώστα Οὐράνη, Χειμωνιάτικη Λιακάδα μᾶς Κυριακῆς· στίχους ἐξαιρετικῆς χάριτος τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα· ἓνα λεπτὰ πονεμένο τετράστιχο τοῦ κ. Ἰσαντροῦ Ἄρη (Χάγερ Μπουφίδη) καὶ διάφορα ποιήματα νέων ποιητῶν ἀπὸ ὁποῖα σημειώνομε ἓνα сонέτο τοῦ κ. Φ. Ἀνατολέα "Ἑλλάδα", "Τὸ κόκκινο τραγοῦδι" τοῦ κ. Μ. Ἀναγνωστόπουλου. Ἐξυπνο καὶ χαριτωμένο τὸ διηγηματάκι τοῦ Βουτυρά "Ὁ διωχμένος τοῦ Παραδείσου". Ὁ κ. Βουβάνης γράφει γιὰ τὸν φιλέλληνα ἀμερικανὸ Γεώργιο Κράμ Κούκ. Ὁ κ. Βισάνθης μᾶς δίνει ἓνα ἐκτενὲς διήγημα «Σκλάβοι ἐλεύθεροι». Ὁ κ. Φώτης Κόντογλου τρεῖς ἀπτοὺς ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ. Ὁ κ. Παράσχος γράφει γιὰ τίς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδώρου. Τὸ περιοδικὸ παίρνει μέρος στὴ λογοτεχνικὴ κίνηση. Ἐχει στήλη πού παρουσιάζει διάφορους λόγιους. Ἀπτοὺς Ἀλεξανδρινούς ἀναφέρει τὸν ποιητὴ Κ. Ν. Κωνσταντινίδη καὶ τὸν Γ. Πιερίδη γιὰ τοῦ ὁποίου τὸ ὠραῖο βιβλίον "Ἐνας Ξένος καὶ ἄλλα διηγήματα" γίνεται τόσος λόγος τελευταῖα.

Ὁ κ. Ι. Μ. Παλαγιωτόπουλος, —εἰς τὴν "**Ἐρευναν**" Ἰανουάριος 1928—ἐξετάζει τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸ πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς πρακτικότητος. Ἡ ἐποχὴ μὲ τὴν ὁποίαν κυρίως ἀσχολεῖται εἶναι ὁ 5ος αἰὼν καὶ ὁ 4ος π.Χ.

Δομίνικος Θεοτοκόπουλος, μηνιαίο κρητικό φυλλάδιο εκδιδόμενο στα Χανιά.

Πολύ μᾶς εὐχαρίστησε ἡ ἐπανεκδόση τοῦ καλοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ. Τὸ καλλιτεχνικὸν του παράρτημα μᾶς δείχνει ὥραϊες εἰκόνες τοῦ Κρητικοῦ ζωγράφου Κοκότη. Δημοσιεύεται τὸ ποίημα τοῦ Καβάφη "Τέμεθος Ἀντιοχεὺς 400 μ.Χ." Στίχοι τοῦ Κλ. Παράσχοῦ με λεπτὸ αἶσθημα :

"Θυμᾶμαι ἓνα μικρὸ νησί πού ἀράξαμε ἓνα δειλινό
,, σὲ λόφους καταπράσινους λίγα σπητάκια ἀσπρίζαν.....
,,
,, μὰ ἐμεῖς, στὰ μάτια πού εἶχαμε τὰ ὄραματα χρυσῶν
,, πόλεων πορᾶξενων, καὶ τροπικῶν, κι' ὀλοόασπρων πόλεων
,, ἀδιάφοροι ἐθωρούσαμε τ' ὥραϊο μικρότατο νησί
,, κι' ἀξένοιαστοὶ ἓνα δειλινὸ τὸ εἶδαμε ἀργὰ νὰ σβύνει".

Στίχοι τοῦ Αἰμίλιου Ριάδη καὶ τοῦ Ι. Παπαϊωάννου. Συνεργασία τοῦ πολὺ καλοῦ διηγηματογράφου κ. Βελ. Φρέση. Ὁραῖα ποιήματα τοῦ κ. Μάριου Βαϊάνου. Πολὺ μᾶς ἄρεσε τοῦ κ. Φαλιτάϊτς "Τὸ γράμμα τῆς μάνας του". Διαβάζουμε πέντε ποιήματα τοῦ κ. Παπαδαντώνη : Ὁ "Θάνατος" εἶναι ποίημα πολὺ ἐπιτυχημένο, κομμάτι καβαφικῆς μορφῆς. Ὁ κ. Βάλσας γράφει περὶ κινηματογράφου καὶ βρίσκουμε (ἀπτόν κ. Ν. Λαζαρίδη) πληροφορίες γιὰ τὴ μουσικὴ κίνηση τῶν Χανίων.

"*Ἰόνιος Ἀνθολογία*", μηνιαίο περιοδικό, Δεκέμβριος 1927.— Ἰανουάριος 1928, Ζάκυνθος.

Σημειώνουμε ἓνα ὥραϊο διήγημα τῆς κ. Μαριέτίας Μινώτου "Στὴν Ἐώπορτα", δυὸ τετράστιχα τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου καὶ ἓνα ποίημα λεπτῆς συγκίνησης τῆς κ. Εἰρήνης Δεντρινού "Τὴ θάψαμε".

Περιοδικὸν Δελτίον Βιβλιοθήκης Κρήτης Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Χανίοις (Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1927). ὁ Καθηγητὴς κ. Χατζηδάκις, ἀκαδημαϊκός, γράφει γιὰ τὶς τοπωνυμίες τοῦ χωριοῦ Μύρθιο τῆς Κρήτης (ὅπου καὶ γεννήθηκε). Βρίσκει τοπωνυμίες ἀρχαίας προέλευσης Δαμνῶνι (Δαμνώνιον), Ἀρχαλονόρι (ἄρχαλος δωρ.), Λέσκα (λέσχη). Μιὰ παρατήρηση τοῦ καθηγητοῦ : "Κανεὶς ποτὲ δὲν λέγει ὡς τοπωνυμίαν σ' τὸν Ἅγιο "Χριστὸ ἀλλὰ ὁμοῦς" λέγεται σ' τὸν Ἅϊ Σταυρωμένο ὅπως λέγεται καὶ ἐν Ἡπίερω" στὴν Ἅϊ Σωτήρα (ἀντὶ σ' τὸν Ἅϊ Σωτήρα — Οὕτω δηλοῦται" τόπος τῆς παρὰ τὴν Κόνιτσαν Γλυτονιαβίτσης, ἐν ᾧ ὑπάρχει" ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος)". — Σημειώνουμε ἓναν κατάλογο ἀρχιερέων τῆς Κρήτης.

"*La Semaine Egyptienne*" ἑβδομοδιαῖο περιοδικό, Κάιρο. Στὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου ἡ Christiane Hostelet γράφει γιὰ τὴν ἐφετεινὴ ὁμαδικὴ ἐκθεσὴ ζωγραφικῆς πού ὁργανώνουν κάθε χρόνο στὸ Κάιρο "Les Amis de l'Art".

Ἀπ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἐκτεθέντα ἔργα ξεχωρίζεται ὁ πίνακας "Σκηνὴ τοῦ δρομοῦ" τοῦ νεωτεριστῆ ζωγράφου Τάκη Καλμούχου. Ἡ ἐξαιρετικὴ μνεία τοῦ ἔργου τοῦ μὲ πολὺ μέλλον καλλιτέχνη πού βρίσκεται τώρα στὸ Παρίσι μᾶς εὐχαριστεῖ καὶ μεταφράζουμε ἐδῶ μερικὲς γραμμὲς τῆς κρίσης πού κάμει ἡ Christiane Hostelet.

"Περωνῶνας στὴν Ἑλλάδα, ἔχομε ἓνα ταμπλὸ μὲ τάση κυβιστικὴ τιτλοφορούμενο "Σκηνὴ τοῦ δρομοῦ" μοναδικὸ ἔργο πού ἔστειλε ὁ Τάκης Καλμούχος. Παιγνίδι ἀπὸ κυκλικὲς καὶ τοξοειδεῖς γραμμὲς ὅπου κάθε τι βρίσκεται ἀπομονωμένο καὶ πού ὅλα συνδυάζονται σ' ἓνα σύστημα σχεδίων πού ὁ καλλιτέχνης σύνθεσε μὲ μιὰ εὐχάριστη ἰδιοτροπία. Ἡ γυναῖκα ἡ τυλιγμένη στὰ πέπλα τῆς, πού θηλάζει τὸ παιδί τῆς, εἶναι ἓνα πολὺ ἐπιτυχημένο κομμάτι. Δὲν τοῦ λείπει οὔτε ἡ χάρη, οὔτε ἡ τέχνη, οὔτε καὶ μιὰ κάποια συμβολικὴ ἰδέα".

Βρίσκομε ἐπίσης συνεργασία τοῦ λαμπροῦ γάλλου συγγραφέα Marc Elmer, ὄρσιό ποίημα "Les Pommiers roses" τοῦ Paul Vanderborght ἄρθρο τοῦ Henri Grégoire "Ἀπιὴν Εὐδοξία ἴσαμε τὴν Πουλχερία".

Ἀπτὸ τεῦχος τοῦ Φεβρουαρίου σημειώνουμε ἓνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο "Egypte-Europe" τοῦ κ. Fernand Leprette. Ὁ Oscar Grojean μιλά γιὰ τὴν ἐορτὴ πού ἔγινε στὸ Κάιρο πρὸς τιμὴν τῶν τριῶν αἰγυπτίων ποιητῶν Ahmed Chawky, Hafez Ibrahim καὶ Khalil Moutran, τὴν 31η Ἰανουαρίου 1928, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Chamsy Pacha ὑπουργοῦ τῆς Δημοσίας ἐκπαίδευσης.

Τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν θεορμὴ αὐτὴ καὶ δίκαια συναδελφικὴ ἐκδήλωση θαυμασμοῦ πρὸς τὶς τρεῖς κορυφῆς τῆς αἰγυπτιακῆς ποίησης εἶχε ὁ γνωστὸς λόγιος κ. Paul Vangerborght. Διάκόσια περίπου πρόσωπα παρακάθησαν στὸ γεῦμα πού δόθηκε στὸ "Continental Hôtel". Μίλησαν οἱ κ. Leprette, Vanderborght, Chamsy Pacha καὶ Khalil Moutran, (ἓνας ἀπτοὺς τρεῖς ἐορταζόμενους) γαλλικά. Οἱ κ. Gemeyel, Mansour Fahmi καὶ Guidi ἀραβικά.

Ἀπαγγέλθηκαν ποιήματα, καὶ ἓνας τραγουδιστὴς μὲ τὴ συνοδεία μάντολας καὶ βιολιοῦ τραγούδησε τὸ μελοποιημένο ἔργο τοῦ Ahmed Chawky "Ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα".

Στὸ ἴδιο τεῦχος διαβάζουμε συνέντευξη μὲ τὸν Khalil Moutran κ' ἓνα ποίημα τοῦ νεαροῦ ρώσου ποιητῆ Alexandre Blok.

“*Παναγύπτια*”, περ οδικὸ ἑβδομαδιαῖο γιὰ παιδιὰ ἐφήβους καὶ κορίτσια. Ἐκδίδεται ἀπὸ “Γράμματα” Ἀλεξάνδρεια.

Στὸ φυλλάδιο τῆς 4 Φεβρουαρίου τελειώνει τὸ μέρος τῆς μετάφρασης τῶν Ταξιδιωτῶν τοῦ Γκάλλιβερ ποῦ ἔχει νὰ κάμει μὲ τις περιπέτειες τοῦ ἥρωα στὴ χώρα τῶν Λιλιπούτιων. Τὴν μεταφραστικὴν του ἐργασία τὴν ἔκαμε πολὺ ἱκανοποιητικὰ ὁ κ. Μάκης Ἀνταῖος, ὁ γνωστὸς νέος ἀλεξανδρινὸς λόγιος. Τώρα συνεχίζει, ἀπὸ φυλλάδιο τῆς 11 Φεβρουαρίου “Στοὺς Μπρόμπ Ντίγκ-Ντάνγκηδες”. Ἡ στήλη “Οἱ Σεβαστοὶ μας φίλοι” κάμνει γνωστοὺς — χρησιμώτατο πρᾶγμα — τοὺς διδασκάλους στὰ παιδιὰ, μὲ λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τους, τῆς ἡλικίας τους, τῆς δρᾶσής τους. Στὰ τελευταῖα φυλλάδια προρρησιάζονται ἔτσι, ἡ κ. Βορλόου, ὁ κ. Ἀρτεμίδης καὶ ὁ κ. Παπαμιχαήλ (διδάσκαλος στὸ Μιτ-Γάμρ) ἔχει εἰκόνες τῶν τριῶν. Τὸ ἄρθρο γιὰ τὴν κ. Βορλόου τὸ γράφει “μιά μαθήτριά της” — εἶναι ὁμορφο καὶ συγκινημένον, καὶ δίκαιον πάνω ἀπὴν εἰκόνα τῆς κ. Βορλόου διαβάζουμε : “ποῖα ἑλληνοπούλα τῆς πόλης μας, ἢ ποῖα καλὴ μανούλα δὲν ἀναγνωρίζει τὴν παρακάτω συμπαθητικὴ φυσιογνωμία, ποῦ μὲ παραδειγματικὴ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση στὸ ἔργο της ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ περιτριγυρίζεται ἀπὸ τὴν νέα γενεὰ τοῦ μέλλοντός μας, ἀπὸ τίς μέλλουσες μητέρες τῆς γενιᾶς μας”. Ἡ γράφουσα ἐλκύει τὴν προσοχὴν στὴ φιλανθρωπικὴ δρᾶση, γιὰ τίς φτωχὰς ἐργάτιδες, τῆς κ. Βορλόου, ἢ ὅποια εἶναι τμηματάρχης τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς “Ἡ ἐργάτις”.

Σημειώνουμε στὸ φυλλάδιο τῆς 28 Ἰανουαρίου τὴν δημοσίευση ὠραίου συνότου τοῦ Μαβίλη “Ἡ πατρίδα”.

Παρατηροῦμε (στὸ φυλλάδιο τῆς 21 Ἰανουαρίου) μίαν ἐγκύκλιο (20 Δεκεμβρίου 1927) τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τῶν θρησκευμάτων τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσης στὴν ὁποία παρακαλοῦνται νὰ διατάξουν τοὺς διευθυντὰς τῶν σχολείων νὰ συστήνουν τὰ “Παναγύπτια” στοὺς μαθητὰς, στὶς σχολικὰς κοινότητες, καὶ στὶς σχολικὰς ἐπιτροπὰς τῆς Ἑλλάδος ὡς πολὺ ὠφέλιμο περιοδικό.

“*Πανόραμα*”. Μηνιαία καλλιτεχνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐκδοσις. Κάϊρο-Ἀλεξάνδρεια. Τεῦχος 1ον, Ἰανουάριος 1928.

“*Ἴσις*” ἑβδομαδιαῖο περιοδικό. Ἀλεξάνδρεια. Ἰδιοκτήτρια καὶ διαχειριστὴς Τίνα Λαχανοκάρδη. Διευθυντὴς καὶ ὑπεύθυνος Ἡρ. Λαχανοκάρδης.

“*Cinégraphe Journal*”. Ἑβδομαδιαῖο περιοδικό, Ἀλεξάνδρεια. — Στὰ φύλλα τῆς 2 καὶ 9 Φεβρουαρίου ἡ εἰκονογράφησός του δείχνει σκηνὰς ἀπὸ τὴν ἀφίξη τοῦ πρίγκηπα διαδόχου τῆς Ἰταλίας στὴν Ἀλεξάνδρεια. Διαβάζουμε ἄρθρα γιὰ τίς συναυλίας Οὔμπερμαν καὶ Κορτό.

Στὸ *courrier littéraire* λέγεται γιὰ τὸ Νόμπελ ὅτι, “on voulait l’an dernier couronner l’Italie” ἀλλὰ γιὰ πολιτικούς λόγους δὲν δόθηκε τὸ βραβεῖο στὸν Ντανούντσιο ἢ στὸν Πιραντέλλο καὶ τὸ πήρε ἡ Δελένδα. Γιὰ τὸ κατοπινὸ βραβεῖο λέγει “on parlera de la France”. Μπορεῖ. Ἐμεῖς νομίζουμε ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ σκεφθεῖ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Νόμπελ ὅτι ἐπιβάλλεται πιά “de parler de la Grèce”. Ἐκτὸς ἐὰν πολιτικοὶ λόγοι — ἀρκετὰ ἄποιοι στὴν περίστασι — τὸ ἀποκλείουν : δηλαδὴ ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι μικρὴ δύναμις.

Στὸ φύλλο 22 Ἰανουαρίου τοῦ “*Journal des Hellènes*” βρίσκουμε πολλὰ ἐνδιαφέροντα πρᾶγματα — ἡ στάσις τοῦ Χάρντυ ἀπέναντι τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἑλγινείων μαρμάρων στὴν Ἑλλάδα· περὶ τῶν Βυζαντινῶν μνημείων· γιὰ τὴν μετάφραση τοῦ Ὀμήρου στὸ ἰσπανικὸ ἀπ’ τὸν καθηγητὴ Σεγάλα· περὶ τῶν ἀναγκαίων μεταρρυθμίσεων στὴν ἐφορία τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Παρισιοῦ ἢ ὁποία, λέγει ἡ ἐφημερίς, “n’est plus destinée à recevoir les 500 Grecs d’autrefois” : οἱ Ἕλληνες τοῦ Παρισιοῦ εἶναι τώρα 20.000.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΙΣ 21 Φεβρουαρίου ἄνοιξε — στὴν Ἑλληνικὴ Λέσχη — ἡ ἐκθεση τοῦ γνωστοῦ ἑλλῆνα ζωγράφου κ. Μίμη Παπαδημητρίου.

Οἱ 80 περίπου πίνακες ποῦ μᾶς παρουσιάζει ὁ καλλιτέχνης εἶναι σχεδὸν ὅλοι ἐμπνευσμένοι ἀπὴν Ἀλεξανδρινὴν ἀτμόσφαιρα. Ὁ κ. Παπαδημητρίου — τοῦ ὁποίου ἡ ἐργασία δείχνει ἀρτίστα μὲ δυνατὸ ταλέντο — ἔχει τὸ θάρρος καὶ ἐκθέτει τίς μελέτες του. Ἡ εὐσυνειδητὴ αὐτῆ προετοιμασία του μᾶς ἐνθουσιάζει. Ὅταν πλάι στὶς ὑπέροχες ἐλαιογραφίας — ἀλεξανδρινὰ τοπεῖα — ποῦ σὲ σταματοῦν μὲ τὸν ἄριστον συνδυασμὸν χρωμάτων καὶ τὴν ἔμπειρην χρῆσιν τοῦ φωτός, βλέπει κανεὶς τὴ μελέτη, κ’ αὐτὴ ζωγραφικὸν καλλιτέχνημα, βγαλμένη ἀπὸ χέρι γεροῦ ἀρτίστα, ἢ ἐντύπωση πλουτίζει, ἢ αἰσθητικὴ συγκίνησι αὐξάνει.

Χώρια από ύπαιθρο έχει μελετήσει και την ατμόσφαιρα του "έσωτερικού" όπως μας το δείχνει με τα δυο θαυμάσια σε σύνθεση, χρώμα και χαρακτηρισμό "έσωτερικά" του.

Στά ξξη περίπου χρόνια που μελετά την 'Αλεξάνδρεια ό κ. Μίμης Παπαδημητρίου πρώτη φορά εφέτος μας δίνει ένα σύνολο έργασίας από όποιο πρέπει ναχει δικαίες αξιώσεις. Τα έργα του είτε εμπρεσιονιστικά, είτε νεομπρεσιονιστικά, είτε νεοκλασικά, έχουν άτομική σφραγίδα, τό ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα τών καλλιτεχνών με στεριοθέμελη αξία και ξεχωρο ζωγραφικό εγώ.

Στό ερχόμενο τεύχος μας — σ' αυτό μας λείπει ό χώρος—θα μιλήσομε λεπτομερώς πάνω στά έκτεθέντα έργα.

ΕΥΧΑΙΡΙΣΜΕ την ελληνική 'Ακαδημία που απέκτησε ως μέλος της τόν κ. Παύλο Νιρβάνα. 'Η μεγάλη αξία του Νιρβάνα δέν χρειάζονταν την διάκριση αυτή για να αναγνωρισθεί, αλλά τό θεωρούμε ευτύχημα που δόθηκε στο μεγάλο συγγραφέα ή ευκαιρία να όφελήσει τά ελληνικά γράμματα και ως ακαδημαϊκός. 'Ο 'Αλεξανδρινός φιλολογικός κόσμος, ως προσθέσομε, ευχαριστήθηκε πλήρεια με την έκλογή αυτή.

ΑΠΟ ΛΙΓΕΣ μέρες βρίσκεται στην πόλη μας ό εκλεκτός καλλιτέχνης κ. Α. Πρωτοπάτης (Pazzi).

'Ο γνωστός σκιτσογράφος — του όποιου ή εργασία έχει ήδη εκτιμηθεί πολύ στην 'Αθήνα και στο Παρίσι ετοιμάζει έκθεση.

'Εκτός τών θαυμαστών σκίτσων του, ό κ. Πρωτοπάτης θα εκθέσει και διάφορες έλαιογραφίες, και άκουαρέλες.

Τό όραίο σκίτσο του συγγραφέα κ. Ε. Π. Παπανούτσου που έχομε στο τεύχος αυτό δείχνει τό ξεχωριστό ταλέντο του καλλιτέχνη.

Χώρια από ζωγραφική του αξία ό κ. Πρωτοπάτης έχει και τό χάρισμα του ποιητή' μας έδωκε μερικούς όμορφους στίχους του που δημοσιεύομε εδώ.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΠΕΡΑΤΗΣ

'Αλήθεια, δέ γνωρίσατε τό Γιάννη τόν Περάτη;
Δέ λάχατε καμιά φορά για κείνον να μιλούνε;
Κρίμας! Τί πρόσωπο γλυκό και τί καρδιά όλο πλούτος!
'Όστόσο δέν τό χώνεψαν ποτέ τους οί δικόι του
Πούταν, λέει, άδιαφορετος κ' έγγραφε μόνο στίχους.
Στά πρώτα πράτα νιάτα του, πριν μάθει τί είνε πόνος,
'Ετσι για την άποροτιά, τό Μπώντελαίο μιμούνταν:
Πεσσιμισμοί, σατανισμοί, παραδοξολογίες...
Μά ύστερα, σαν τόν άρπαξε στα νύχια ή ζωή, στα δόντια,

Κ' ένα ένα του θανάτωσε τά όνειρα, τις έλπίδες,
Ταρηγοριά δέν τούμεινε άλλη παρά να γράφει
Πραγούδια άπλά, ειδυλλιακά, πρόσχαρα, έλπιδοφόρα.

ΕΤΗΝ ΑΪθουσα Στρατηγοπούλου (15 Φιλελλήνων — 'Αθήνα). έγινε (5-29 Φεβρουαρίου) ή πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση ζωγραφικής της καλλιτέχνιδας Charlotte Μάκραμ Κανέλλου: 'Ελαιογραφίες, άκουαρέλλες, σχέδια — με θέματα ελληνικά. Σκηνογραφικές συνθέσεις: 'Εκάβη, Προμηθεύς Δεσμώτης, Οιδίπους Τύραννος.

Ο Κ Γ. ΒΡΗΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ μας έστειλε από τη Γαλλία ένα σημείωμα — "Αλεξανδρινοί φίλοι του Καβάφη στο Παρίσι" — που δημοσιεύομε με πολλή ευχαρίστηση: Τα σημειώματά του ό κ. Βρισμιτζάκης τά γράφει πάντα με μπρίο: ό Τέλλος 'Αγρας ελε κάποτε: ποιός δέν έδιάβασε με την μεγαλύτερη απόλαυση και τό παραμικρό σημείωμα του Βρισμιτζάκη.

"Αν είναι αληθινό ότι "άδύνατο να συναντηθούν 'Αλεξανδρινοί χωρίς ό λόγος να πέσει για τόν Καβάφη", ιδιαίτερα εφαρμόζεται ή παρατήρησις αυτή στους 'Αλεξανδρινούς που ζούν στο έξωτερικό. "Στοιχείον ένώσεως ψυχικής και πνευματικής" μπορεί λοιπόν να όνομασθεί ό άλεξανδρινός ποιητής και τό έργο του. Το όφειλομε τόσες ώραίες στιγμές ψυχαγωγίας. "Αν δυστυχώς αληθεύει πώς οί "άταξειδευτοί" άλεξανδρινοί τόν παραγνωρίζουν, τό έναντίον συμβαίνει για τους "ταξειδευμένους" τους *uomini navigati*, για να θυμηθώ μια προσφιλή μου άλλοτε έκφρασι. Και πέρνω βέβαια τη λέξη ταξειδευμένος *navigato*, πρό πάντων στην μεταφορική της έκφρασι, άνθρωποι δηλ. με πείρα ζωής.

"Για να περιορισθώ στους 'Αλεξανδρινούς του Παρισιού πόσες φορές στίς κουβέντες τους ό λόγος έγινε για τόν Καβάφη. 'Η σκιά της επιβλητικής του φυσιογνωμίας πότε και δέν παρίστατο στές συζητήσεις μας; Συζητητές δέ; όλοι θαυμασται του *maître* της ελληνικής τέχνης. Θα αναφέρω: τόν φιλόσοφο και ιστορικό Γιάννη Σαρεγιάννη, τους ζωγράφους Γιάννη Μηταράκη και Ραrageorges, τόν στωϊκό φιλόσοφο και φυσικοεπιστήμονα Θεολόγο Τσαλίκη, τόν νέον 'Αμμώνιον Σακκάν (Λάμπρο Σκαλοβούνου), τόν αισθητικό και κοινωνιολόγο 'Ηρ. Φυσεντζίδη, τόν κοινωνιολόγο Κυριάκου, τόν παληό φίλο του Καβάφη Στάμο Ζερβό (συγγραφέα της Γυναίκας Σκλάβας), τόν μουσικό Χαραλάμπη, τόν ζωγράφο 'Ιερωνυμίδη...

"Έννοείται πως ότι συμβαίνει στον κύκλο αυτό τών 'Αλεξανδρινών, τό ίδιο συμβαίνει και με άλλους κύκλους άλεξανδρινών,

ποῦ δὲν ἔτυχε ὁμως νὰ συναντήσομε κατὰ τὴν σύντομη διαμονή μας στὸ Παρίσι.

“Ἡ κουβέντες φαιδρύνονται κάποτε ὅταν de fil en aiguille ὁ λόγος πέσει σὲ ἀκίνδυνους πλέον ἐχθροὺς τοῦ Καβάφη, ποῦ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ ἀρνιοῦνται τὴν ἀξία τοῦ ποιητοῦ, παρ’οὐσίαν ζοντας ἔτσι στὰ μάτια μας ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ κωμικὰ θεάματα ποῦ μποροῦσε νὰ συλλάβει ἡ φαντασία μας. Νὰ ἀναφέρω ὀνόματα; Μὰ ἀξίζει τὸν κόπο; Ἡ τιμὴ θὰ τοὺς ἦταν πολὺ μεγάλη”.

Ο ΓΝΩΣΤΟΣ λόγιος καὶ κριτικὸς κ. Μ. Βάλσας ἀνέλαβε στὸ Γαλλικὸ περιοδικὸ «Revue Méditerranéenne» τὴν κριτικὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ παρακαλεῖ ὅσους ἐνδιαφέρονται νὰ γίνεи λόγος γιὰ τὰ βιβλία τους καὶ τὰ περιοδικὰ τους νὰ τοῦ τὰ στέλνουν: Μ. Βάλσα, rue Damrémont, 82. Paris (XVIIe).

Ἡ “ΙΕΙΣ” μᾶς ἐπιτίθεται μὲ τὸν συνηθισμένον ἀσύστολον τρόπο τῆς ποῦ πολλὰ σοίχησε ἴσαμε τώρα στὸν Διευθυντὴ τῆς. Βέβαια περιοδικὸ τῆς σειρᾶς τῆς “Ἀλεξανδρινῆς Τέχνης” δὲν ταιριάζει νᾶρθεи σὲ διαπληκτισμοὺς μαζύ τῆς, καὶ νὰ τῆς ἀπαντήσῃ ἀνάλογα. Τὸ ὅτι δὲν εἶναι σὲ θέσῃ νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τὴ γνώμη μας δὲν μᾶς ἐκπλήξει καθόλου, καὶ ἀρχίζομε νὰ ἐννοοῦμε νὰ χαρακτηρισμὸ ποῦ τῆς δόθηκε ἀπὸ μεγάλο Ἀθηναϊκὸ ὄργανο «Νέα Ἐστία» ποῦ τὴν ἀπεκάλεσε περιοδικὸ “ὅπου εὐρίσκει θεσιν κάθε μορφή”.

Ο Κ. ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΛΜΥΡΑΣ γράφει, στὴν “Ὀθόνη” τῆς 4 Φεβρουαρίου, ὅτι ὁ Καβάφης σφετερίζεται τὸν τίτλον τοῦ ποιητῆ. Τὴν ἀνοησία του τὴν ἐκφράζει σὲ ὀκτὼ λέξεις τυπωμένες — παιδιακίαια καμώματα — με κεφαλαία γράμματα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ κάμνουν τὴν ἀνοησία νὰ φαντάζει ἀκόμη μεγαλύτερη. Ἀναφέρει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅτι εἶναι “νέος”. Μπορεῖ νὰ εἶναι νέος στὰ χρόνια. Πνευματικά, ὁμως, γιὰ νὰ μὴ παραδέχεται τὴν ποίησιν τοῦ Καβάφη μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι παλαιῶς καὶ μπαγατίκος· βέρο γεροντάκι. Λέγει ἐπίσης ὅτι ὁ Παρορίτης σφετερίζεται τὸν τίτλον τοῦ διηγηματογράφου, καὶ ὁ Συναδινὸς τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέα. Κουταμάρες. Ὁ Παρορίτης καὶ ὁ Συναδινὸς εἶναι συγγραφεῖς μετὰ ἀξία ἀναγνωρισμένη.

ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ γιὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς λογίους (Ἴσις 18 Φεβρ.) ὁ κ. Μαλᾶνος τοὺς χωρίζει παρὰ ὁσα σὲ δύο κατηγορίας: σὲ κερδοσκόπους καὶ μεσίτες. Προκειμένου γιὰ τὸν κ. Μαλᾶνο δὲν δυσκολονόμαστε καθόλου νὰ τὸν κατατάξομε. Βεβαίως ἀνήκει στὴν πρώτη κατηγορία: κερδοσκόπος — ἀλλὰ κερδοσκόπος ἀπὸ κείνους ποῦ μοιραίως αἰωνίως χάνουν γιὰτὶ δὲν ἔχουν ἀρκετὸ κεφάλαιον νὰ βαστάξουν τὴν position τους.